

שמחת תורה שמחה מדרגה שלישית

פרופ' אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

סבי, ר' אריה ב"ר משה שלמה אפטרגוט ז"ל

נ.ל.ב.ע. ביום "הושענה רבה", כ"א בתשרי תשמ"ח

אבי מורי, מאמין בכל לב, הי"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל

נ.ל.ב.ע. כי כסלו תשע"א

אמי מורתי, אצילת הנפש, הי"ה דרייזל ב"ר אריה וינרוט (לבית אפטרגוט) ע"ה

נ.ל.ב.ע. י' אדר תשע"ג

חמותי, אצילת הנפש, הי"ה נעכה (נלי) בת ר' מנחם הלוי שטרנטל (לבית שיף) ע"ה

נ.ל.ב.ע. ה' שבט תשע"ג

אחי היקר והאהוב ר' צבי יצחק ב"ר משה אהרן וינרוט ז"ל

נ.ל.ב.ע. ו' אדר תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה

רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו' הלכה כ

כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין מ ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר +דברים כ"ח+ תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב (מרב כל) הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

הגהות מ"מוניות הלכות יום טוב פרק ו הלכה כ

3
| בירושלמי אמר רבי אבא בר ממל אילו היה לי מי שימנה עמי התרתי שיהו עושין מלאכה בחוה"מ
כלום אסרו אלא שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה כדון אנון אכלין ושתיין ופחזין וכתב ראבי"ה הא דאמרו
לא מסר הכתוב אלא לחכמים והילכתא מועד כהילכתא וכו' הכל תלוי שישמח במועד ומתוך שמחה נוח
לו ללמוד ולהבין בהלכות רגל כדאמרינן אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות וכו' עד וכן
לדברי תורה הילכך היכא דאיכא טירחא יתירתא אסור את שלבו עצב מן הטורח וכן התירו לעשות
מלאכה בדבר האבד או כשאין לו מה יאכל כדי שיהא שמח במועד ועל דרך זה הולכים כולם, ע"כ וצ"ע:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אין נערכין פרק שני ערכין

משרה נקבים סיוסם וכל נקב היה קנה אחד ובכל קנה וקנה היו בו
 ו' קנים ובכל נקב של קנה הוליו חזן זמן זמן כחלום כולה מולאה מלאה
 ממיטת נומא - דרך מציאות לקנות נומא כגון הקד ולאחר בשמיטת
 מילין נפרק גוד הבאה (דף טו) : רבי תורה אד

עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד מצא
 עשרה מיני זמר נמצאת כולה מצאיה מאה
 מיני זמר במצותה תנא ויהא עשרה (א) ונברה
 אמה וקתא ויצא הימנה ועשרה נקבים היו
 בה כל אחד מצאיה מאה מיני זמר נמצאת
 כולה מצאיה אלף מיני זמר אמר רב נחמן
 בר יצחק וסימנין מתניתא נומא : ועברי
 כהנים היו כו' : לימא כהא קמפלגי דמ"ד
 עבריה קאי קסבר *עיקר שירה* וכו' וכלי
 לבבמי קאי ה' היא דעבידא ומ"ד לויס היו
 קסבר עיקר שירה ככלי והסברא רבי זוט
 מאי קסבר איקסבר עיקר שירה כפה ה' עברים
 סניא אי קסבר עיקר שירה ככלי לויס בעינין
 לעולם קסבר עיקר שירה כפה והוא במעלין
 ליוורסין ולמעשרות קמפלגי מ"ד
 עבריה היו קסבר אין מעלין מדוכלא ליוורסין
 ולא למעשרות מ"ד לויס היו ה' קסבר מעלין
 מדוכלא בין ליוורסין קסבר מ"ד למעשרות ולמ"ד
 ישראלים היו קסבר מעלין מדוכלא ליוורסין
 ולא למעשרות : תנו רבנן ו' *השיר מעכב
 אח הקרבן רבוי רבי מאיר וחכמים אומרים
 אינו מעכב מ"ד דר מאיר *דאמר קרא
 מעכב מ"ד לויס והוא אומר ויחזקו וכו'
 מתוך כני ישראל ה' ולכפר על ישראל
 מה עכבה מעכבת אף ה' שירה מעכבת
 ורבנן ההיא לאורך דה' אלקוד דאמר ר"א
 מה כפרה ביום אף שירה ביום : אמר רב יהודה אמר שמואל *מיני לעיקר
 שבת מן התורה שנאמר *שבת כשם ה' אלהיו איהו שירות שבתם הוי
 אומר זה שירה ואימא נשיאת כמים ה' מדוכתי * לשערו ולברך בשמו ככלל
 דברכת כהנים לאו שירות היא רב מתנה אמר מהבא *תמם אשר לא עבדת
 את ה' אלהיך בשבתה ובמנו לבב איוו היא עבודה שבשבתה ובמנו לבב
 זה אמר זה שירה ואימא דברי תורה דתיב *פקודה ה' ישראלים משמנו לב
 שב אוקי מוכ לבב לא אוקי א"מ מתנה מנין לביטורים *שמעוני *שירה
 אריא מוכ שב מהבא איני *הוא א"מ שמואל בר נחמני א"מ יונתן *מני
 שאין אומרים שירה אלא על היון נשואמר *ונאצבר לה *הגפן והדורית ה' את
 תוריה המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים כמה משמח מאן
 שאין אומרים שירה אלא על היון משמח לה *דחתי ז' ר' יוסי פרי אתה
 כביא *וצא אתה מביא משקין ה' הכיאו ענבים ודרכני מעין ת"ל תביא : חוקת ה'
 אמר מהבא *בנגודי שר הלויס ה' *ישור *במשא כימכין אל אל חסידי *ישור ה'
 אלא ישור בלוויס א"מ יונתן מהבא *לעבוד עבודה עבודה איהו עבודה
 שצריכה עבודה הוי אמר וו שירה רבי יצחקאמר מהבא *שצא אמה רבנא ה' ה'
 כגוד נעים עם נבל ר"ב בר יצחק אמר מהבא *ולבג קתה לא נחן כי עבדת הקדש ה'
 גדלו מים : ותבא מתיח לה *ולבג קתה לא נחן כי עבדת הקדש ה'
 עוליס כבדקא ישא ממשמע שנאמר כבדקא איני יודע שישא מה ת"ל ישא
 איני ישא אלא לשון שירה וכן דא אמר *שצא אמרה ותרורין ואומרי ישא קלם
 ודנו וגו' ונאמאן אצורבי יושעין אמר מהבא *משנהיבר והאלהים יענינו בקל
 על

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דאי עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח
 נעשיתם ככלי הזה והיה זה עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

מסכת הש"ס

עין שמיטה

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

לא דכ"ע עיקר שירה נפה - קשה נפרק החלול (סוכה כח) קלאור
 דודאי חנאי דמחיתין אח לא עיקר שירה כמה אין שיר של הרבין נוד דחי כחה וי"ח

מסכת כ"ב

התורה הב"ח

דברי ח' ס' כ' ט'

ד"ה ח' ט' כ' ט'

החול ח' ט' כ' ט'

החול ח' ט' כ' ט'

- ① חור ענין - חור + חור = חור - חור - חור
- ② חור חור - חור חור - חור חור - חור חור
- ③ חור חור - חור חור - חור חור - חור חור

(ה) וארבעת אלפים וגו' מהללים לה' ככלים. פירוש, והעשרים וארבעה אלף לנצח האמורים למעלה, הם היו משוררים בפיהם, ואלו משוררים בכלים.
 (ו) ויחלקם דויד. היינו לעשרים וארבע משמרות כדלקמן.
 (ט) בני שמעי וגו' אלה ראשי האבות ללעדן. פירוש, שגם מבני שמעי לקחו ראשי אבות ללעדן, לפי שהיו בני לעדן הרבה, ובפסוק שאח"כ חשב בני שמעי והראשים שלהם משלהם.
 (יא) ויהיו לבית אב לפקרה אחת. היינו בימי עזרא אבל בימי דוד חשב אותן בפני עצמן.

(כד) אלה בני לוי. פירוש, עשרים וארבעה ראשי אבות אשר ללוי, ופרטן המה: א' יחיאל, ב' וזיתם, ג' ויואל מבני לעדן, ד' שלמית, ה' יחזיאל, ו'

האלו בעצמם זה למטה מזה, וזהו ששה תיבות בהרמת קול, ובשכמל"ו ו' תיבות בחשאי וכו'. וראה עוד תקוני זהר (תקון חדרסר, כז, ב): אית היכלא דניגונא דלית ליה רשו למפתח אלא בנגונא, ובגיין דא דוד מתקרב לההוא היכלא בנגונא, הדא הוא דכתיב (מלכים-ב ג, טו) 'ויהי כנגן המנגן' [מביא ראייה שעל ידי נגון שורה רוח ה', רבינו בביאורו שם].

[וראה בראשית רבה (נד, ד): כמה יגיעות יגע בן עמרם עד שלימד שירה ללוויים].
 ובמורה נבוכים (ח"ג, מה) כתב: מטרת השיר התפעלות הנפשות לאותם הדברים, ואין הנפש מתפעלת אלא לנעימות הערכות, גם עם הכלים כפי שהיה הדבר במקדש תמיד. וברמב"ן בשער הגמול כתב: ענין הכנור וכלי הזמר במקדש רמו להשגת המחשבה שהיא נתלית ברוח, ואין בגשמיות דק כמוסיקא, כענין שאמרו (ספר יצירה א, ט) קול ודבר ורוח וזהו רוח הקודש וכו'. ובספר מגן אבות להתשב"ץ כתב: חכמת המוסיקא אדוננו דוד היה ראש חכמה זו וכו', וכן הלוויים המשוררים בבית המקדש היו בקיאים בחכמה זו להעיר הכח הנבואי על הכהן הרואה באורים ותומים כמ"ש (מלכים-ב ג, טו) 'ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים' [וראה בביאור רבינו לשר השירים (ז, ה) שכחב: 'צוארך כמגדל הלבנון' 'צוארך' קאי על הלוויים, שאף אם היו משוררים, לא היו צואריהם כואבים, רק יש בהם כח עליון מאד]. וראה עוד כוזרי מאמר שני; כסף משנה כלי המקדש פ"ג ה"ז, ובספר דרך חכמה שם.

אדומה, שיחה ממרה ירוקה, וכנגדם שלושה במרה השחורה: עצבות שחוק ודברים בטלים].
 ובהקדמה לספר פאת השולחן [להגר"י משקלאור] כתב: הגר"א היה אומר על חכמת המוסיקא שבח הרבה, כי רוב טעמי תורה וסודות שירת הלוויים וסודות תקוני זהר אי אפשר לדעת בלעדו, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה, ויכולים להחיות מתים בסודותיה הגנוזים בתורה, ואמר כי כמה ניגונים וכמה מדות הביא משה רבינו מהר סיני, והשאר מורכבים. ובביאור רבינו לתקוני זהר (תקון עשרין וחד - עמ' נח, א) כתב: סלקא צלותא בניגונא - ר"ל זהו שופר הולך שהוא ניגונא דצלותא כמו שנאמר (תהלים קג, ג) 'הללוהו בתקע שופר', דהוא ניגון הראשון מעשרה ניגונים וכו', ואמר דאינון שיר פשוט וכו' שהן ארבעה מיני ניגונים דמוסיקא כידוע, והן הכל בשם הוי"ה כמש"ו, והן ג"כ עשרה מיני ניגונים דעשרה אותיות אלו והן עשרה 'הללוהו בתקע שופר הללוהו' וכו'. וראה עוד בדבריו בתקון יג שם. וביהל אור ח"א עמ' ל (ד) כתב: ענין ניגון ושיר דבעולם הזה אינו רק ששה מדרגות בקולות הניגון, וכל אדם לא יוכל לעשות יותר מו' מדרגות, ולימות המשיח יהיה ו', ולעתיד לבא יהיה שמונה וכמו שנאמר (שם ו, א; יב, א) 'על השמינית', ותבין סוד זה ששה חיבות שמע דיוחודא בקול גדול, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, כי שיר הוא למעלה זה מזה, כמו שנאמר (שם קכא, א) 'שיר למעלות', וניגון הם ו' מדרגות

זכות ליום זכאי. בניסן גאלו ובניסן עמידן להגאל: מוצאי שבת. אחד בשבת: ומוצאי שביעית היתה. שנה שמינית: וכן בשניה. בחורבן שני והיינו חובה ע"י חייב דשתי פעמים חרב באותו יום ובי פעמים כשסו כשהיו קורין חומו מומור: עולת חובה. לזכור היינו חמיד מפורש במסכת חגיגה דמ"ו נתמוז בטל החמיד שלא היו להם כבשים מחמת שהיו לדים על ירושלים ואין יולא ואין זא: ומאי שנא עולת נדבה דהוא. הלא לא היו כבשים מלויים: הא לא קשיא בן בקר בעלמא איתרמי לזר. שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה: (ותסברא. דעולת נדבה הואי מ"ש וכו' דכי היכי דכטיל עולת חובה כטיל עולת נדבה: אקראי בעלמא דמתרמי לזר. לאחוי עולת נדבה שזדמן להן בן בקר אחד ועשו ממנו עולת נדבה ושי"מ עולת נדבה לריכה שיהי: ותסברא. דההיא שירה נאמר על קרבן כלל: דיומיה מאי ניהו לח' הארץ. כדאמרין (ר"ה ל"ב) ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ואילו ישב עליהם את אונס שירה ד' בשבת ניהו מומור שאומרים ביום הד' אל נקמות הופיע כמיני ביה האי קרא: איליא. קינה כדמתרגס ושאי על שפיס קינה ועלי על נגדן איליא (ירמיהו ו'): כנבל עשור. של י' ימים

ג. מוגלגלין זכות ליום זכאי וחובה כו'. פרש"י זכות ליום זכאי בניסן גאלו ובניסן עמידן להגאל עכ"ל והוא דחוק דה"ל להזכירו כמו שזכר ליום חובה וע"ק דה"ל יום זכות ליום זכאי ונראה לפרש אשנה שניה יקוי שינמו נונננניס דמתחלתו יום שהוקס המשכן ביום א' היה ומגלגלין עליו כמה זכויות ד' עטרות נטל אותו יום וכן באותה שנה צאו המרגלים ביום אחד והוא יום חובה גרס לכמה חובות וזכיה לדורות דכשחרב הבית בראשונה אותו היום משעה נאב היה וכן בשניה ומ"ש היה כיום שבאו המרגלים ומשמרתו של יהויריב גם הוא רמו לחובה כי ה' נצב לריב עם עמו ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונס וגו' אונס מלשון בן אוני לא אכלתי באוני דהיינו שהשיב הקב"ה אז עליהם את אונס ותלונתם לקיים בהם מה שאמרו (נמדבר יד) ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ לנפול נחרב נשינו וטפנו יהיו לבז וגו' ומסיים ימיתם ימיתם מלשון הכפול על חורבן בית ראשון וחורבן בית שני דמנסיק שהיה יום חובה דאין זה הפסוק שיר של אותו יום אבל איליא נפל בפומייהו וק"ל: כנור של מוקדש של שבעה נימין היה שנאמר שובע שמחות וגו'. מדכתיב שבע חסר וי"ו דריש מלשון שבע דהיינו ז' נימין שכל אחד עושה שיר ושמחה מיוחדת והיינו בעולם הזה לפי יצירת ז' ימי בראשית כל הקדושות הולכין בשבע השבת

יד יוסה
א' תענית כט ע"א
סו"ט מומור צ"ד
ירושלמי פ"ד דתענית:
ב ועיין בספר חורח
העולה שכתב ביאור
ע"י נוננניס וה' כפרק
שלישי ס:

ציונים
כנור של דוד שבעה
נימין וכו' כנור
דלעתיד לבא וכו'.
חורח העולה ח"א פרק
פג. מהר"ל נצח ישראל
עמ' קב. קמח. רצ"ה
דובר צדק ברכות ד"א
ד"ה זחר, מאמר ברכת
קריאת שמע ד"ה זחר.

הבונה
מכבוד הדר השיר
ותעלתו כי כל יופי
העולמות השפל והאמצע
והעליון וכל טובם הוא
ערך קולות ושיר משובח
זכמה החעודר הנשמה
מתוך הגנין והשיר
להרנשא ולהתרום
מהחומר אל שמי מבין
סוראה. ועבורה גולה
היתה בהיכל ה' בעבודת
קרבנות. ידע סודה נעים
זמירות ישראל אשר הבינה
ויסרה במקדש לליום
כמתלקות ומשמרותם.
ומכולו תנאי ואמוראי
דלקמן תסתים היות לה
עיקר מן התורה. ועל כל
זאת קינה מבעי לנו אשר
נהפך לאבל מחולנו בחרבן
בית הפארתנו וערבה כל
שמחה אף כי אברנו
החכמה כעצמה אשר
עמנו היתה ושלחנה
כדבר א' מן המלצים
שאבר מה האבר חכמה
הנגנן לאחרים נגוב גונבתי
מארץ העברים:

ליקוטים
במשא ר"ל שהיו לו כלי
זמר שהיה שמה משא
ובזה היה משורר לכן
כתיב יסור ר"ל שפנה
המשא הכלי זמר ולפי
האופן שפנה אותה מזה
היה השיר או כמו
שבארו הפשוט שהיה
לו משא כמו היום שיש
(מאזר) בלשון יון. והוא
יסור בהמטה ומראה איך לשיר השיר וא"כ היה לו כלי שבוה שר ושבה לה' ודרשינן נמי א"ת יסור אלא ישר ר"ל ששר בפה ולכאורה למה שר בפה הלא שר בכלי המשא.
אלא ודאי דעיקר שירה הוא בפה לכן שר בפה נגס כן (עין אליהו):

קאמר רחמנא וכו'. תא שמע: א רבי יוסי
אומר: מגלגלין זכות ליום זכאי, וחובה
ליום חייב. אמרו: קשחרב בית ראשון,
אותו היום - תשעה באב הנה, ומוצאי
שבת הנה, ומוצאי שביעית היתה,
ומשמרתו של יהויריב היתה. והיו פהנים
וליום עומדים על דוכנם ואומרים שירה.
ומה שירה היו אומרים? (תהלים צד) "וישב
עליהם את אונס, וברעתם יצמיתם". ולא
הספיקו לומר: "יצמיתם ה' אלהינו", עד
שכאו אויבים וכבשום. וכן בשניה. האי
שירה, מאי עבידתיה? איליא דעולת
חובה, מי הואי? בשבעה עשר בתמוז בטל
התמיד! אלא לאו - דעולת נדבה,
ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא
הואי, ומאי שנא דעולת נדבה דהואי? לא
קשיא, בן בקר אקראי בעלמא הוא
דאיתרמי להו. אמר רבא, ואי תימא רב
אשי: ותסברא?! שירה דיומיה, (שם כד)
"לה' הארץ ומלואה, וישב עליהם את
אונס", בשירה דארבעה בשבת הוא! אלא
איליא בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו.
* תניא: רבי יהודה אומר: בכנור של
מקדש - של שבעה נימין הנה, שנאמר
(תהלים טז) "שבע שמחות את פניך", אל
תקרי "שבע" אלא "שבע". ושל ימות
המשוח - שמונה, שנאמר (שם יב) "למנוצח
על השמינית" - על נימא שמינית. של עולם הבא - עשר, שנאמר
(שם צב) "עלי עשור ועלי נבל, עלי הגיזן בכנור", ונאמר (שם לג)
"הודו לה' בכנור, בנגל עשור וקרו לו, שירו לו שיר חדש".

עיון יעקב
פקדי פקדתי עליהם חטאתם (שמות לב) תנא משום רבי
יוסי עת היא מזומנת לפורענות וע"ש: כנור של מקדש
של שבע נימין היו. עיין במהרש"א. ועי"ל כדאיתא
בפרשת לך לך את הקינוי ואת הקינוי במודש וברש"י
בפ"ה הל"א שר בפה ולכאורה למה שר בפה הלא שר בכלי המשא.
אלא ודאי דעיקר שירה בפה לכן שר בפה נגס כן (עין אליהו):

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

והפליאה שאמר הרב זצ"ל [יג - יד] והתבונן והתפלא היאך נחשוב שקריאת ה'הלל' ששיבח בו דוד לאל ועבדתם את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם, וידוע כי בתלמוד אומרין תדיר תפלה דרבנן ומפורש אמרו (ברכו' לג א) אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות קדושות והבדלות. והנה לדעתו צריך שנפרש ונאמר שנצטוו ישראל להתפלל אל הקב"ה ושיבקשו ממנו לבדו יתעלה משאלותם ויפילו לפניו תחנונים בעת צרכם, אבל שיתחייבו להתפלל אל הקב"ה בכל יום בקר וערב זה תקנת חכמים הוא וכנגד תמידים תקנום. גם בתקנה זו לא פירשו מטבעה שלתפלה אלא היו מתפללים כל אחד אחד כפי צחות לשונו וחכמתו. וכבר ביאר הרב ז"ל כל זה בפ' ראשון מהל' תפלה (ה"א ג - ה) אמר מ"ע להתפלל בכל יום אבל אין מניין התפלות ולא משנה התפלה הזאת מן התורה וכן היה ממש רבינו ועד עזרא ועזרא ובית דין עמדו ותקנו שמנה עשרה ברכות כדי שיהיו ערוכות בפי הכל ותהיה תפלת לשון העלגים שלמה בלשון מרווח. והנה הרב למדנו העניין הזה וביאר אותו לנו באור שלם. אם כן למה יתפלא על ה'הלל' שנצטוו למשה בסיני שיאמרו ישראל במועדיהם שירה לאל שהוציאם ממצרים וקרע להם את התורה והבדילים לעבודתו ובא דוד ותקן להם את ה'הלל' הזה כדי שישירו בו. וכן השיר שבמקדש מן התורה הוא כדברי האומר (ערכין יא א) עיקר שירה בפה ושירה מעכבת קרבן והוא לדוד כמו ששינו במס' תמיד (ט ב) השיר שהיו הלויים אומרים בבהמ"ק בראשון היו אומרים ל"י הארץ ומלואה תבל ויושבי בה וכו'. וכן אמרו בבהמ"ד שהוא ודאי מן התורה (ברכו' מח ב) משה תיקן ברכת הזן יהושע תקן ברכת הארץ שלמה תקן בונה ירושלים. וכולן אין מטבען תורה אבל נצטוו מן התורה שנברך אחר אכילתנו כל אחד כפי דעתו, כענין ברכת מניין רעיא שאמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא (שם מ ב), ובאו הנביאים ותקנו לנו נוסח מתוקן הלשון וצח המליצה ושינו בו אנחנו עוד בגלות ומלכות בית דוד משיחך מהרה תחזירנה למקומה ותבנה ירושלים עיר קדשך. כי הענין תקן שלמה ובית דינו והלשון כפי הזמנים יאמר. וכן כל מה שאנחנו משבחים בו לאל יתעלה כך הוא. ולמה יתמה הרב ב'הלל' זה ביסודו שלדוד יותר מהתושבחות כולן. ומלבד זה שאין לרב המתמיה בזה שום ראיה שיהיו המזמורים האלו של'הלל' זה לדוד אבל שמא למשה רבינו הם כמו תפלה למשה איש האלהים ואחד עשר מזמורים שעמו כי זה ספר תהילות מחובר מכל השירות שנאמרו בישראל ברוח הקדש וחכמים מייחסים מהם לאדם הראשון ולאברהם אבינו כמו שהוזכר בגמר (פסחים) [בתרא] (יד ב). והרי ב'הלל' זה עצמו הזכירו חכמים שאינו לדוד אמרו שם בפרק ערבי פסחים (ק"ז א) ה'הלל' זה מי אמרו א"ר יוסי אלעזר בני אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים וחלוקין עליו חבריו לומר דוד אמרו ונראין דבריו מדבריהם איפשר שחטו ישראל את פסחיהם ונטלו לולביהם ואין אומרין ה'הלל'. ושם עוד ה'הלל' זה מי אמרו ר' אליעזר הגדול אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמד עליהם פרעה הרשע הם אמרו לא לנו ה' לא לנו ורוח הקדש משיבה למעני למעני עד וחכמים אומרים נביאים שביניהם תקנוהו שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא על הצבור ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן. והנה לדעת ר' אליעזר הוא למשה על צרתן עם פרעה ולדברי חכמים לא על צרה ידועה שלפרעה אבל הוא שירה לכל הפרקים והצרות ולגאולה העתידה מתקנת נביאים שביניהם. ומה שאמרו נביאים שביניהם ירמוז לדור שיצא ממצרים למשה אהרן ומרים ואל אצילי בני ישראל ולכל שבהם רוח הקדש. או יהיה פירושו תקנוהו שייחדו להם השיר הזה לפרקים ולצרות כמו שאמרו בברכות (לג א) אנשי כנסת הגדולה תקנינהו. אם כן אין שאלה לרב על בעל ההלכות ב'הלל' זה כלל. ואמנם כבר הודינו שבעל הלכות מכניס בחשבון הזה מצות שלדבריהם למדנו עליו זכות וכתבנו התנצלותו. אבל התעוררנו על ה'הלל' מפני שאין לנו מפורש ב'הלל' שלשחיתת הפסח ואכילתו ו'הלל' שלנטילת לולב דאורייתא וראשון דפסח ועצרת. בכל אלו אין לנו ראיה שיהא מדבריהם. וכבר אמרו בגמר תענית (כח ב) ה'הלל' דראש חדש לאו דאורייתא ומשמעות זה דבימים שהיחיד גומר בהם את ה'הלל' הוא דאורייתא. ובמסכת ערכין (י ב) דרשו בו השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאינו מקודש לחג אינו טעון שירה. ואע"פ שזה מדברי קבלה הוא, אבל יאמר הנביא כי ישירו לאל המושיע אותם מיד סנחריב כאשר הם

משוררים בליל התקדש חג והוא ליל אכילת הפסח שהיו משוררין רקול גדול כמו שאמרו (פסח' פה ב) כזית פסחא והלילא פקע איגרא. ועוד אם הוא מדבריהם למה יתמה ר' יוסי אפשר שחטו ישראל את פסחיהם ולא אמרו שירה נטלו את לולביהן ולא אמרו הלל. והלא דוד אמרו כדברי הרב והוא ובית דין תקנוהו או ב"ד שלאחריהם תקנו אותו על הפסח ועל הלולב וכיון שתקנה הוא אין לו לר' יוסי קושיא על מי שיתן אותה התקנה לדוד האומר הלל או לב"ד אחרון אבל הראוי שיהא מייחס אותה לאנשי כנסת הגדולה שמתקנין תפלות וברכות. ועל כל פנים יאמרו שהלל זה עצמו מוקדם לדוד. והנראה מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוו בה כמו שכתוב וכיום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוינו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה. ושם במסכת ערכין (יא א) אמרו מניין לעיקר שירה מן התורה מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב אי זו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה. אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב שמחה ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללם. אבל בשני ממסכת ברכות (ז א) אמרו בהלל ובמגלה מהו שיפסיק מי אמרינן קריית שמע דאורייתא פוסק הלל דרבנן לא כל שכן או דלמא פרסומי ניסא עדיף. וזה מראה שהוא מדבריהם. אבל אפשר שעל ימי חנכה ועל ימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל נאמר וכמו שחלקו אחר כך במימרא הסמוכה לזו ודומיא דמגלה שאלו אבל הלל באכילת פסחים ונטילת לולב יהיה מן התורה כמו שנראה מפשטי שמעות אלו שהזכרנו. ומכל מקום בעל ההלכות פטור מכל התביעות והתרעומות הללו:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

למה נא - בגלל כי ענין שני
 נא לא ללמנו למה נא נא נא נא נא
 למה נא - בגלל כי ענין שני

והלכה יז
שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר +דברים ט"ז+ ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.

הלכה יח
כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל +דברים ט"ז+ לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר +הושע ט'+ זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר +מלאכי ב'+ זריתי פרש על פניכם פרש חגיכם.

הלכה יט
אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי ל מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונים עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה.

הלכה כ
כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין מ ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר +דברים כ"ח+ תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב (מרב כל) הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

א/י - למה נעשה 3 !
למה נעשה 1, 2

שמחת יום טוב

[א]

מדרבנן חייב בשמחה, מ"מ קשה, איך אתי עשה דוכנן ודחי עשה דאורייתא; ותיירץ ע"ז מרן הגר"ח הלוי ויל, דהא דנחמעט ליל יו"ט הראשון משמחה, היינו דוקא שמחת שלמי שמחה, דמכיון דאין שמחה לפניו אינו מחוייב לזכות בערב יו"ט שלמי שמחה כדי לאכלם ולשמוח בהם בלילה; אבל משאר מיני שמחות, אנושים בראוי להם, כיון, ונשים בבגדי צבעונים, דהו נמי מן התורה, לא נתמעט, וחייבים בהם אפי' ליל יו"ט הראשון.

ולפ"ז שפיר השמיט הרמב"ם דין זה. דכיון דעיקר המיעוט אינו אלא משלמי שמחה, הרי ממילא מתבאר דין זה מתוך דבריו בהל' חגיגה, מדכתב שם דביו"ט הראשון של רגלים חייב להביא שלמי שמחה ולא כתב גם בערב יו"ט חייב להביא שלמי שמחה כדי לאוכלן בלילה, הרי ממילא משמע דבליל יו"ט הראשון ליכא כלל חיובא דשלמי שמחה.

סוכה ד' מ"ח: ת"ר והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט האחרון או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק וכו'.

הרמב"ם השמיט דין זה, דבלילי יו"ט הראשון ליכא חיוב שמחה. ונראה עפ"מ שאמר מרן הגר"ח הלוי מבריסק ו"ל, בהא דהקשה ה"ה, שאגת ארי"ה סי' ס"ח, מהא דאיתא במ"ק ד' י"ד, דאבל אינו נוהג אבילותו ברגל, שנא' ושמחת בחגך אי אבילות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, והקשה, לשיטת הרי"ף והגאונים דאבילות יום ראשון הוא מן התורה, והרי"ף עצמו כתב ספ"ב דברכות דהגמ' דמ"ק הנ"ל אזלא אליבא דמ"ד דאבילות יום ראשון תופס לילו עמו מן התורה, והיינו שמת בערב יו"ט וליל יום המיתה הוי לילה הראשונה של יו"ט, ואפ"ה קאמר דאתי עשה דשמחת הרגל ודחי לעשה דאבילות, ואמאי, הרי ליל יו"ט הראשון נתמעט משמחה; ואפי' נאמר דמ"מ

[ב]

שירה; ופרש"י: אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב דכתיב הנה עבדי ירנו מטוב לב; ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ד' ישרים משמחי לב משמחי לב איקרי טוב לא איקרי ואימא בכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב טוב איקרי טוב לבב לא איקרי. הרי מבואר דאיכא ג' מדרגות בשמחה, דשמחת בכורים איקרי שמחה וטוב אבל לא איקרי לבב, ושמחת התורה איקרי משמחי לב אבל לא איקרי טוב, אבל בשמחת השירה איכא בה כל הג' דברים, שמחה וטוב ולבב.

והנה, בחיוב השירה על החג, והיינו קריאת התלל, שבה"ג מנאו במגן המצות, כתב הרמב"ן בסה"מ בשורש א' דהוי מדאורייתא, משום דהוי בכלל שמחת החג, שנצטוינו לשמוח בכל מיני שמחות והשירה מכללן. ולפ"ז נמצא, דחיוב שמחת החג הוא עד מדרגות שירה, דאיכא בה שמחה וטוב ולבב, ונראה, דוהו שכתב הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט הי"ז: שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר יו"ט חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, עכ"ל, והיינו מדרגת שמחה של שירה.

ולפ"ד אלו נראה, דמה שנהגים בשמיני עצרת לשמחת הרבה בגמרת של תורת וסוכות בעת מעשה משמחת החג, דאינם יוצאים בזה די חובת שמחת החג. משום דאפי' אם נימא כדעת הפוסקים דמצות אין צריכות כוונה, וא"כ אם שמח על התורה

פסחים ד' ק"ט: ת"ר חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנא' ושמחת בחגיך כמה משמחם ביין ר"י אומר אנשים בראוי להם נשים בראוי להן. הנה, הא דאין שמחה אלא בבשר ויין ובגדי צבעונים, לאו דמקיים בזה עיקר מצות שמחה, דחיוב דברים אלו אינו אלא משום שהם מעוררים לשמחה, אבל עיקר מצות שמחה היא לשמוח בהשם, כדאיתא במדרש רבה שה"ש פ"א: זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו איני יודע אם בו ביום או בו בהקב"ה ת"ל נגילה ונשמחה בו. וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט ה"כ: כשאדם אוכל ושוחה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה שהשחוק וקלות ראש אינה שמחה אלא הלולות ולא נצטוינו אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנא' תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב הא למדת שהעבודה בשמחה וא"א לעבוד השם לא מתוך שחוק וקלות ראש. עכ"ל.

אך צ"ע, אם איכא במצות שמחת החג איזה גדר וגבול. דהא איכא מדרגות רבות ושונות בענין השמחה, וא"כ יש לעיין עד כמה חובתה מגיע. ונראה, דהנה איתא בערכין ד' י"א: מניין לעיקר שירה מן התורה וכו' רב מתנא אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב איזוהי עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה

לאו משום דשמחת התורה היא יותר גדולה משמחת החג, דאדרבה הוי להיפוך, כנ"ל. אלא דזה ילפינן מדבריו ככלל מרוד המלך ע"ה דהמנוחה ילל שפחה לפני ארון התורה ולפני הס"ת היא לפזו ולכרכר. אבל עצם השמחה אינה אלא משמחי לב וטוב לא איקרי.

ממילא הוא יוצא נמי בזה ידי שמחת החג, מ"מ לפי הנתבאר דשמחת התורה אינה אלא מדרגה של משמחי לב וטוב לא איקרי, א"כ נמצא דהוי ממעט בשמחה דהא לשמחת החג בעינן שמחה וטוב ולבב, ולא יצא יד"ת. ומה שנהגין לפזו ולכרכר ולרקוד עם הס"ת,

למה ג' = למה ב' = 2 = למה א' = 1 = למה ה' = 5 = למה ד' = 4 = למה ו' = 6 = למה ז' = 7 = למה ח' = 8 = למה ט' = 9 = למה י' = 10 = למה י"א = 11 = למה י"ב = 12 = למה י"ג = 13 = למה י"ד = 14 = למה י"ה = 15 = למה י"ו = 16 = למה י"ז = 17 = למה י"ח = 18 = למה י"ט = 19 = למה כ' = 20 = למה כ"א = 21 = למה כ"ב = 22 = למה כ"ג = 23 = למה כ"ד = 24 = למה כ"ה = 25 = למה כ"ו = 26 = למה כ"ז = 27 = למה כ"ח = 28 = למה כ"ט = 29 = למה ל' = 30 = למה ל"א = 31 = למה ל"ב = 32 = למה ל"ג = 33 = למה ל"ד = 34 = למה ל"ה = 35 = למה ל"ו = 36 = למה ל"ז = 37 = למה ל"ח = 38 = למה ל"ט = 39 = למה מ' = 40 = למה מ"א = 41 = למה מ"ב = 42 = למה מ"ג = 43 = למה מ"ד = 44 = למה מ"ה = 45 = למה מ"ו = 46 = למה מ"ז = 47 = למה מ"ח = 48 = למה מ"ט = 49 = למה נ' = 50 = למה נ"א = 51 = למה נ"ב = 52 = למה נ"ג = 53 = למה נ"ד = 54 = למה נ"ה = 55 = למה נ"ו = 56 = למה נ"ז = 57 = למה נ"ח = 58 = למה נ"ט = 59 = למה ס' = 60 = למה ס"א = 61 = למה ס"ב = 62 = למה ס"ג = 63 = למה ס"ד = 64 = למה ס"ה = 65 = למה ס"ו = 66 = למה ס"ז = 67 = למה ס"ח = 68 = למה ס"ט = 69 = למה ש' = 70 = למה ש"א = 71 = למה ש"ב = 72 = למה ש"ג = 73 = למה ש"ד = 74 = למה ש"ה = 75 = למה ש"ו = 76 = למה ש"ז = 77 = למה ש"ח = 78 = למה ש"ט = 79 = למה ע' = 80 = למה ע"א = 81 = למה ע"ב = 82 = למה ע"ג = 83 = למה ע"ד = 84 = למה ע"ה = 85 = למה ע"ו = 86 = למה ע"ז = 87 = למה ע"ח = 88 = למה ע"ט = 89 = למה פ' = 90 = למה פ"א = 91 = למה פ"ב = 92 = למה פ"ג = 93 = למה פ"ד = 94 = למה פ"ה = 95 = למה פ"ו = 96 = למה פ"ז = 97 = למה פ"ח = 98 = למה פ"ט = 99 = למה צ' = 100 = למה צ"א = 101 = למה צ"ב = 102 = למה צ"ג = 103 = למה צ"ד = 104 = למה צ"ה = 105 = למה צ"ו = 106 = למה צ"ז = 107 = למה צ"ח = 108 = למה צ"ט = 109 = למה ק' = 110 = למה ק"א = 111 = למה ק"ב = 112 = למה ק"ג = 113 = למה ק"ד = 114 = למה ק"ה = 115 = למה ק"ו = 116 = למה ק"ז = 117 = למה ק"ח = 118 = למה ק"ט = 119 = למה ר' = 120 = למה ר"א = 121 = למה ר"ב = 122 = למה ר"ג = 123 = למה ר"ד = 124 = למה ר"ה = 125 = למה ר"ו = 126 = למה ר"ז = 127 = למה ר"ח = 128 = למה ר"ט = 129 = למה ש"א = 130 = למה ש"ב = 131 = למה ש"ג = 132 = למה ש"ד = 133 = למה ש"ה = 134 = למה ש"ו = 135 = למה ש"ז = 136 = למה ש"ח = 137 = למה ש"ט = 138 = למה ע"א = 139 = למה ע"ב = 140 = למה ע"ג = 141 = למה ע"ד = 142 = למה ע"ה = 143 = למה ע"ו = 144 = למה ע"ז = 145 = למה ע"ח = 146 = למה ע"ט = 147 = למה פ"א = 148 = למה פ"ב = 149 = למה פ"ג = 150 = למה פ"ד = 151 = למה פ"ה = 152 = למה פ"ו = 153 = למה פ"ז = 154 = למה פ"ח = 155 = למה פ"ט = 156 = למה צ"א = 157 = למה צ"ב = 158 = למה צ"ג = 159 = למה צ"ד = 160 = למה צ"ה = 161 = למה צ"ו = 162 = למה צ"ז = 163 = למה צ"ח = 164 = למה צ"ט = 165 = למה ק"א = 166 = למה ק"ב = 167 = למה ק"ג = 168 = למה ק"ד = 169 = למה ק"ה = 170 = למה ק"ו = 171 = למה ק"ז = 172 = למה ק"ח = 173 = למה ק"ט = 174 = למה ר"א = 175 = למה ר"ב = 176 = למה ר"ג = 177 = למה ר"ד = 178 = למה ר"ה = 179 = למה ר"ו = 180 = למה ר"ז = 181 = למה ר"ח = 182 = למה ר"ט = 183 = למה ש"א = 184 = למה ש"ב = 185 = למה ש"ג = 186 = למה ש"ד = 187 = למה ש"ה = 188 = למה ש"ו = 189 = למה ש"ז = 190 = למה ש"ח = 191 = למה ש"ט = 192 = למה ע"א = 193 = למה ע"ב = 194 = למה ע"ג = 195 = למה ע"ד = 196 = למה ע"ה = 197 = למה ע"ו = 198 = למה ע"ז = 199 = למה ע"ח = 200 = למה ע"ט = 201 = למה פ"א = 202 = למה פ"ב = 203 = למה פ"ג = 204 = למה פ"ד = 205 = למה פ"ה = 206 = למה פ"ו = 207 = למה פ"ז = 208 = למה פ"ח = 209 = למה פ"ט = 210 = למה צ"א = 211 = למה צ"ב = 212 = למה צ"ג = 213 = למה צ"ד = 214 = למה צ"ה = 215 = למה צ"ו = 216 = למה צ"ז = 217 = למה צ"ח = 218 = למה צ"ט = 219 = למה ק"א = 220 = למה ק"ב = 221 = למה ק"ג = 222 = למה ק"ד = 223 = למה ק"ה = 224 = למה ק"ו = 225 = למה ק"ז = 226 = למה ק"ח = 227 = למה ק"ט = 228 = למה ר"א = 229 = למה ר"ב = 230 = למה ר"ג = 231 = למה ר"ד = 232 = למה ר"ה = 233 = למה ר"ו = 234 = למה ר"ז = 235 = למה ר"ח = 236 = למה ר"ט = 237 = למה ש"א = 238 = למה ש"ב = 239 = למה ש"ג = 240 = למה ש"ד = 241 = למה ש"ה = 242 = למה ש"ו = 243 = למה ש"ז = 244 = למה ש"ח = 245 = למה ש"ט = 246 = למה ע"א = 247 = למה ע"ב = 248 = למה ע"ג = 249 = למה ע"ד = 250 = למה ע"ה = 251 = למה ע"ו = 252 = למה ע"ז = 253 = למה ע"ח = 254 = למה ע"ט = 255 = למה פ"א = 256 = למה פ"ב = 257 = למה פ"ג = 258 = למה פ"ד = 259 = למה פ"ה = 260 = למה פ"ו = 261 = למה פ"ז = 262 = למה פ"ח = 263 = למה פ"ט = 264 = למה צ"א = 265 = למה צ"ב = 266 = למה צ"ג = 267 = למה צ"ד = 268 = למה צ"ה = 269 = למה צ"ו = 270 = למה צ"ז = 271 = למה צ"ח = 272 = למה צ"ט = 273 = למה ק"א = 274 = למה ק"ב = 275 = למה ק"ג = 276 = למה ק"ד = 277 = למה ק"ה = 278 = למה ק"ו = 279 = למה ק"ז = 280 = למה ק"ח = 281 = למה ק"ט = 282 = למה ר"א = 283 = למה ר"ב = 284 = למה ר"ג = 285 = למה ר"ד = 286 = למה ר"ה = 287 = למה ר"ו = 288 = למה ר"ז = 289 = למה ר"ח = 290 = למה ר"ט = 291 = למה ש"א = 292 = למה ש"ב = 293 = למה ש"ג = 294 = למה ש"ד = 295 = למה ש"ה = 296 = למה ש"ו = 297 = למה ש"ז = 298 = למה ש"ח = 299 = למה ש"ט = 300 =

שמחת בית השואבה

[א

לפני ד', וע"כ, נהי דהמצוה היא לשמוח עם הד' מינים דוקא אבל שמחה גרידא בלי ד' מינים אין בזה מצוה, אבל מ"מ סוף סוף כיון דאיכא במקדש חיוב שמחה יתירה לשמוח עם הד' מינים, על יסוד מצוה זו הוא שתקנו חז"ל וסדרו את שמחת בית השואבה. והוה שכתב הרמב"ם: בחג הסוכות, היתה במקדש יום שלא כתב הרמב"ם דאיכא חיוב בזה או מצוה, אלא היתה במקדש, והיינו שהיו מסדרין שמחה יתירה במקדש מפני מצות השמחה בד' מינים שבמקדש. והו עיקר הטעם של שמחת בית השואבה לדעת הרמב"ם, ולא מפני ניסוך המים כדעת רש"י. אך מפני שהיו ממשכיין בזאת השמחה עד הבוקר והיו מסמיכין אותה עם מילוי וניסוך המים, כדנתן בהמשנה דלהלן, ע"כ היו קוראין אותה בשם בית השואבה, או חשובה, על שם מילוי וניסוך המים. והו דקאמר הגמ' דמאן דתני בית השואבה לא משתבש ומאן דתני בית השואבה נמי לא משתבש.

סוכה ד' ג': החליל חמשה וששה זהו החליל של בית השואבה שאינו דוחה לא את השבת וכו'. ופרש"י: בית השואבה כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאתם מים בששון. ובגמ': איתמר ר"י ור"ע חד תני שואבה וחד תני חשובה וכו' מאן דתני שואבה לא משתבש דכתיב ושאתם מים בששון ומאן דתני חשובה לא משתבש דמצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית. ופרש"י: מששת ימי בראשית דאמרן לעיל שיתין נבראו מששת ימי בראשית לקבל הנסכים.

הנה מבואר, דעיקר שמחת בית השואבה לא היתה אלא מפני ניסוך המים. וכן משמע נמי מפשטות לשון המשנה דלהלן: כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה וכו'.

אך עדיין קשה, דלמה לא הביא הרמב"ם כלל את סדר התקיעות, דנתן בהמשנה דלהלן: קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו וכו' הגיעו לקרקע העזרה תקעו והריעו ותקעו והיו תוקעין והולכין עד שמגיעין לשער היוצא ממזרח וכו', והרמב"ם לא הביא את זה כלל לא גבי שמחת בית השואבה בהל' לולב ולא בפ"י מתמידין ומוספין גבי ניסוך המים.

אך הרמב"ם בפ"ח מה' לולב הי"ב כתב וד"ל: אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהם בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה שנא' ושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים וכיצד היו עושין וכו'. עכ"ל. הרי מבואר דעת הרמב"ם דשמחת בית השואבה הוי מדאורייתא מקרא דושמחתם לפני ד' אלקיכם, דהוי מצות עשה מיוחדת לשמוח לפני ד' במקדש. ולכאורה צ"ע על הרמב"ם מכל הסוגיא הג"ל, דמשמע דהוי משום ניסוך המים. וגם עיקר דבריו של הרמב"ם צ"ע, איפה הוא המקור לדבריו, הא לא נמצא בשום מקום בחז"ל זאת הדרשה לענין שמחה יתירה במקדש.

ונראה, דהנה להלן ד' ג"ג תנן, גבי מ"ח תקיעות שהיו תוקעין במקדש בע"ש שבתוך החג, ג' לפתיחת שערים ג' לשער העליון וג' לשער התחתון וג' למילוי המים וג' ע"ג המזבח וכו', ופרש"י: ג' לשער העליון וג' לשער התחתון היינו אותו התקיעות דנתן לעיל גבי שמחת בית השואבה קרא הגבר תקעו והריעו וכו' והיינו כשהגיעו לשער העליון הגיעו לקרקע העזרה תקעו והריעו וכו' והיינו שער התחתון. אך הרמב"ם בפ"ז מכלי המקדש ה"ו כתב, דג' לשער

ונראה ביאור דבריו, דאין כוונתו כלל לומר דשמחת בית השואבה הוי חיוב מדאורייתא, דבאמת לא מצינו דרשה זאת על עשיית שמחה יתירה במקדש, אלא כוונתו למה דדרשינן בתו"כ פ' אמור, דלולב ניטל במקדש כל שבעה מקרא דושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים, והיינו בד' מינים, וסבר דחלוק בזה לולב במקדש כל ז' מלולב בגבולים ביום ראשון, דלולב בגבולים ביום ראשון הוי מצות נטילה גרידא, אבל לולב במקדש כל ז' עיקרו הוי מצות שמחה, לשמוח לפני ד' במקדש עם הד' מינים, כדכתיב: ושמחתם

ו. ואולם מלבד הקידוש הזה, הנשער במדרגותיו כפי מדרגת קדושת הימים, יש עוד ענינים פרטיים, מיוחדים לכל זמן מזמנים אלה כפי ענינו; ושורש כולם הוא סדר שסידרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשבט תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו.

והנה על פי זה נצטוינו בחג הפסח, בכל הענינים שנצטוינו, לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו, וכמו שזכרנו למעלה, הוקבע, שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייבנו באותם הענינים כולם. ועל דרך זה חג השבועות למתן התורה; וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אף על פי שאינו אותו הזמן בפרט, אלא שקבעה התורה חג זה לזכרון ענין זה, וכמו שכתוב (ויקרא כג מג): "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"; וכן חנוכה, וכן פורים. ועל דרך זה היו כל ימי מגילת תענית (שבת יג ב), אלא שנתבטלו מפני שלא היו ישראל יכולים לעמוד בהם, ונפטרו מהיות עושים זכר להם להתעוררות אור המאיר. ועתה נבאר המצוות האלה בפני עצמן.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

ה) והדברים מפורשים בספר עבודת הגרשוני על שיה"ש ג, ד, מבן אחיו וחלמידו של הר"א.

ואמר דודי הגאון הנ"ל, ששורש הטעם של מצות סוכה הוא על מה שחזר הקב"ה ונתרצה לשכון בתוך בני ישראל ולא למסור אותם למלאך, כמו שאמר בתחלה 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך', רק שהשכינה תהיה תמיד בתוכם ולישב בצילו. והתחלת חזרת השכינה לישראל היתה בט"ו בתשרי, כי ביום הכיפורים ירד משה מן ההר להגיד לישראל שצוה הקב"ה לעשות המשכן ולשכון בתוך בני ישראל לעולם, ולא יסור מהם לעולם, כמ"ש 'השוכן אתם בתוך טומאתם', וביום מחרת יום הכיפורים ציוה להביא נדבות המשכן הרי י"א, וביום י"ב וי"ג הביאו נדבות דכתיב 'והם הביאו אליו עוד נדבות בבקר בבקר', כדאיתא במדרש רבי יהודה ורבי נחמיה אומרים שני ימים היו מביאים נדבות שנאמר 'בבקר בבקר', וביום י"ד הכריזו שלא יביאו עוד, וביום ט"ו התחילו לבנות המשכן וחזרה השכינה על ישראל, ועל זה ציוה לנו ה' לעשות את חג הסוכות בט"ו לחודש השביעי, על שם שזכינו לישב תחת כנפי השכינה, וזה פירוש הכתוב 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', וזה הוא עני הכבוד, שחזרה השכינה על ישראל, וזה הוא מה שאמר דוד המלך ע"ה 'ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו - זה מעשה המשכן. 'כוונה עלינו' - פירוש, להיות לכם למקום השכינה. 'ומעשה ידינו כוננהו' - פירוש, על דינו תהיה כן. ומיד נתקיים 'ושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן', אפילו לינת לילה, דהיינו על יום אחד ויומים ג"כ לא סר מהם, וזה היה בט"ו בתשרי ונתכפר להם חטא העגל*.

ומפורש בדבריו, דעיקר מהותו ותוכן ענינו של חג הסוכות, הוא כנגד הריצוי שנתרצה להם הקב"ה לילך הוא עצמו עמהם ולא ע"י מלאך, וענני הכבוד הם התחלת חזרת השכינה לשכון בישראל. וזה מתאים עם המבואר באדרת אליהו, שהכריתת ברית שהיתה להחזיר השראת שכינתו בתוכם, שבה

כבתחלה" ומבואר דחטא העגל היה כמו חטאו של אדה"ר. ולפי"ז אפ"ל, דענין זה שנסתלקו ענני הכבוד לאחר חטא העגל, מקביל למה שנסתלקו ענני הכבוד מאדה"ר לאחר החטא, שהרי ענינם אחד הוא, ולכן לאחר הכפרה על חטא העגל, חזרו להם ענני הכבוד. * ומתוך דברי בעל העבודת גרשוני, מצאנו המקור לדברי הגר"א, שבנין המשכן התחיל בט"ו בתשרי ואז חזרו ענני הכבוד, שהרי הביא שזה ענינו של הפסוק 'ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננהו', לומר, שמעשה המשכן כונן עלינו את נועם ה', שהוא השראת השכינה.

לבוש אורח חיים סימן תרט

ליק תשיעי הוא שמחת תורה, ונקרא כן על שם^א ששמחין^(א) בו לעשות שמחה ומשתה לסיימה של תורה^ב שקורין למחר פרשת וזאת הברכה, שכן אמרו במדרש (שיר השירים) [קהלת רבה ריש פ"א] מאי דכתיב [מלכים א ג, טו] ויבא (ל) ירושלים ויעמוד לפני ארון וגו', ויעש משתה [לכל] (ל) עבדיו, אמר ר' יצחק מכאן שעושיין סעודה לגמרה^ג של^(ב) תורה. ואומר מעריב את יום השמיני ומתפללין כמו בליל שלפניו, ואם מוצאי שבת אומר ותודיענו, ומקדשין בבית הכנסת ואומרים זמן, ואח"כ מפקין כל הספרי תורות שבארון, ושליח צבור נוטל ספר תורה בידו ומתחיל אנא ה' הושיעה נא, אלהי הרוחות ב' או ג' חרוזות, ומסבב את המגדל והעם עמו עם שאר ספרי תורה, ואומרים אח"כ על הכל והולכין על המגדל וגוללין שלשה ספרי תורה, להעמידם על פרשיות שיקראו למחר, הראשונה על וזאת הברכה, ושנייה על בראשית, והשלישית על פרשת קרבנות בפנחס ביום השמיני וכו'. ובקצת מקומות נוהגים לקרות כל הנדרים ולמכור אותם ומזמרים זמירות, ואח"כ עומדים עם כל הס"ת, ומתחיל הש"ץ התקבצו ושישו, ואשריכם, בא יבא צמח, מכל אחד שנים או שלשה חרוזות, והקהל עונים אותם גם כן. ומתחיל יהללו, אדון עולם, והולכין לבתייהם לשלום, ופונים מסוכה ואוכלין בבית. למחר בשחרית מתחיל שליח ציבור נשמת מלומדי מורשה, יוצר אשרי העם, אופן אשנבי, זולת אז בקשוב עניו וכו', שהוא מעין המאורע בפרשת וימת משה וכו', ומתפללין כמו ביום שלפניו, הלל, וק"ש^ה, אתה הראת, וביש מקומות אומרים אותו גם^(ג) בלילה קודם הוצאת ס"ת, ומפקין כל הספרי תורות שבארון ושליח ציבור אומר שמע ישראל, אחד, גדלו, ומסבב המגדל כדאממול, ואומר אנא ה' הושיעה נא וכו', ואומרים על הכל, ומחזירין כל הספרי תורות חוץ מג' ספרים שקורין באחת וזאת הברכה, ומטעם זה קורין אותו שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיימה, ובשניה קורין מיד^(ד) בראשית עד סוף ויכלו, ונוהגין כן כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר רבונו של עולם כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד: * הג"ה ועיין לעיל סימן רפ"ב סעיף ד': ומה שמסיימין ומתחילין התורה ביום אחרון דסוכות ולא בראש השנה שהוא יום ראשון מן השנה, הוא גם כן להטעות את השטן שלא ידע מתי יהיה ראש השנה שהוא יום הדין ולא יקטרג על ישראל, כמו שנתבאר למעלה סימן תקפ"א סעיף א', וכיון שנדחה הסיום וההתחלה מיום ראש השנה דחוהו עד כלות כל הימים טובים, כדי שלא יצטרכו להפסיק בפרשיות של היום טוב.^א

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

סימן קלב

שמחת תורה

אבל אי נימא שעיקר המצוה רק לשמוח בה, וכלשון המדרש בשיר השירים „זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו איני יודע אם בו כיום או בהקב"ה ת"ל נגילה ושמחה בך" ע"ש. א"כ אין לחלק בין שביעות לשאר ימים טובים שבכולם המצוה שוה והיינו לשמוח בה' על התורה ומצות ואין נ"מ באיזה יום טוב קאי. וע"כ משמע לכאורה שהמצוה לשמוח בעצם המאורע באותו יום והיינו בשבועות בקבלת התורה, וא"ש שבזה ודאי צריך לכם, אבל אינו מוכרח דנוכל לומר שהשמחה מתקיים בתרריהו והיינו ששמח בה' ובענין היום שעשה לנו הקב"ה, ולכן נגילה ושמחה בו, וא"כ בשבועות אף שמצד חובת שמחה בעלמא שמח נמי בה', כיון שנוסף נמי הענין לשמוח בתורה לכ"ע צריך לכם.

ומעתה נראה אי מצות שמחה מקיימין במה ששמח בה' נוכל ליישב קושיא דילן, שהאסור „אין מערבין שמחה בשמחה" היינו דוקא במצוה פרטית כגון נשואין. מילה, פדיון הבן, בנין ביהמ"ק וכדומה אין לערבה בשמחת התג שיסודה שמחה כללית על שבחר בנו הקב"ה לעם קדוש בתורתה"ק, וא"כ בשמחה בתורה נכלל נמי קיום מצות שמחת התג, שיסודה נמי שמחה כללית על שבחר בנו הקב"ה לעם קדוש בתורתה"ק, וא"כ בשמחה בתורה נכלל נמי עצם שמחת התג שזהו יסוד מצותה, משא"כ בבנין בית המקדש, נשואין, מילה, פדיון הבן וכדומה שפיר נסתפקו האחרונים אי שרי בחהמ"מ שאין לערב שמחות הללו בשמחת התג, שהיא שמחה כללית כמו שביארנו, אבל לשמוח בתורה היא שמחה בה' ממש, והיא עיקר קיום מצות שמחת התג דקוב"ה ואורייתא חד הוא, ובכל יום טוב נמי עיקר המצוה מקיימין במה ששמחין בה' ובתורתה, ולכן אין שום אסור לשמוח בתורה בחג דאדרבה זהו עיקר קיום המצוה, וזמן שמחה היא בתורה ולא דוקא על סיומה.

ונראה דשמיני עצרת דאי יסודה „עכבו עמי" וכמבואר במדרש חז"ל, ויום טוב זה ודאי יסודו לשמוח בה' דוקא, ולכן גם בזה ודאי אין איסור לשמוח בתורה, וא"כ בשמיני עצרת שפיר תיקנו קדמונים לשמח או בחורה ומקיימין בזה נמי מצות שמחת התג כמ"ש. א)

בשמחת תורה ראוי לעודד היאך שרי לן לשמוח ביום זה על שגמרנו התורה, ומרקדים ומכרכרים בכל עזו ישרים ושמחים לכבוד התורה, והא מאחר שהוא יום טוב ומחוייבים לשמוח מכת שמחת התג, נימא „אין מערבין שמחה בשמחה", ובגמרא מ"ק (ט.) מפורש דאסור לשמוח בחנוכה בית קדשנו ביום טוב שאין מערבין שמחה בשמחה ע"ש, והכא נמי למה קבעו שמחה לגמר התורה ביום טוב ששמחין מכת התג, והא הוה לן לקבוע שמחה ביום טוב עצמו שאין מערבין שמחה בשמחה וראוי לנו לחוש כששמחין בשמחת תורה, או בארתי"ק בשמיני עצרת שעוברין בזה על אסורא, ואף שיש פוסקים שהאסור רק בנשואין ולא בכרית מילה פדיון הבן וכדומה, היינו מפני דלא מיקרי שמחה, אבל בשמחת גמר התורה שששים ושמחים ורוקדין כמו בנשואין הוה לן לאסור, וכ"ש לשיטת החוס' בסוגיין שמתפקי לאסור סעודת פדיון הבן שמערבין שמחה בשמחה בודאי יש לן לאסור שמחה כי האי, ולא הוה לן לגמור התורה בשמיני עצרת שהיא יום טוב דוקא וצ"ע.

ואקדים בזה מה שראוי להסתפק בגדר מצות שמחה בחג מהו ענינה, אי עיקרה הרגשת שמחה כללית על שנבחרנו מכל העמים והקב"ה נתן לנו תורתו עם מצותיו, וקבע לנו הקב"ה זמנים מיוחדים לשמוח גם באופן חיצוני דהיינו במאכל ובמשתה וזה בימים טובים, או נימא שמעיקר חובת מצות שמחה דלא סגי בשמחה חיצונית דהיינו במאכל ומשתה וכדומה על כללות קדושתנו כעם הנבחר עם תורה הקדושה, רק חייב לשמוח על מאורעות היום דוקא, והיינו בפסח המצוה לשמוח או על יציאת מצרים שזהו יסוד יום טוב דפסח, ובשבועות על מתן תורה, ובסוכות על יציאת מצרים שהקיסנו הקב"ה בענני הכבוד, ולא סגי לשמוח סתם בה' שהשמחה קשורה בעצם היום.

ובפסחים (סה:) איתא „הכל מודים בעצרת דבעינן לכם מ"ט יום שניתה בו תורה לישראל הוא" ע"ש, ומשמע דצורת השמחה קשורה בגוף היום ואין החיוב סתם לשמח בה' ולכן בשבועות שאנו שמחין על קבלת התורה אמרינן שפיר שצריך לכם דוקא דלא דמי לשאר ימים טובים,

לרמו כל זה אנו מניחין אותם אחר הנטילה על ארון הקודש שבמקום מוצב בזה"ל, וא"ש דיש מפסקים דאסור מדינא להניח ערבות על ארון הקודש משום בויון דארון הקודש, ולדברינו שיש בדבר זה קצת רמז וזכרון אולי שרי, ובפרט אי נימא מאחר שהמנהג כן הוה כתנאי מעיקרא א"ש טפי וצ"ע.

א) והמפרשים כמדומני שכבר פירשו טעם הדבר שתיקנו סיומ התורה בשמיני עצרת ולא בשבועות שהיא בעצם זמן מתן תורתנו וראוי לקבוע באותו יום התג דשמחת התורה, רק בשמיני עצרת אחר שזכינו ביוה"כ למחילת עונות, ובמצות סוכה דר' מינים נפתקו כל חייבים ומקטרגים, וכח"ג שאינו מלוכלך בחטאים דוקא ראוי

אינו אלא מדריגה של משמחי לב אבל טוב לא איקרי. ולכן השמחים ורוקדים לכבוד התורה לא יצאו מצות שמחת החג. ויקרא שלמנו התורה שמוחם טפי לפזו ולכרכר ולדקוד עם הס"ת לא משום דשמחת התורה יותר גדולה משמחת החג דאדרבה הדין להיטך כמ"ש, אלא דזה הלכה מיוחדת דילפינן מדוד המלך ע"ה דהפעולה של שמחה לפני הארון וס"ה היא לפזו ולכרכר. אבל עצם השמחה אינה אלא משמחי לב וטוב לא איקרי, ולכן אין יוצאין בזה שמחת החג ע"כ דבריו הנחמדים ע"ש.

ולע"ד דבריו תמהוין מאד, דבסוגיא דערכין מבואר דבשמחתו בלימוד התורה גופא כתיב, פקודי ה' ישרים משמחי לב" אבל טוב לא מיקרי, אבל הא דאי אס אינו רק לומד אלא שר ורוקד לכבוד התורה אין שמחה גדולה מזה, ומקיים בזה מצות שמחת החג כראוי, וא"כ בצורת השמחה דאי יוצא שזהו ג"כ האופן דשמחת החג, ואף שמתכוון לשמוח בתורה זהו גופא שמחת החג גם כן כמו שנתבאר, ואין שום חסרון במה שתורה גופא לא מיקרי טוב לבב, ואף דקיימא לן דמצות צריכות כוונה כששמח בתורה בחג נראה דסתמא לשם חג נמי מכוון וע"כ יוצא, ואי מכוון להדיא לשמחת החג עדיף טפי, אבל אינו חיובא, כשם שלא מצינו חיובא ביום טוב וחזו"מ לכוון בכל דבר שמשמחו שמתכוון לצאת מ"ע דשמחת החג, דסתמא נמי לשמה קאי כמ"ש ודריק היטב כי נכון הוא.

ולע"ד הדבר פשוט כמ"ש, רק ראיתי לאחד ממחברי זמנינו (עמט ברכה") שהעלה דאלו הנהגוין לפזו ולכרכר ילחיצו הרבה יותר על הדין והסוגיא דשמחת מעשה מחובתם לשמחת החג גופא. מבטלין מ"ע דשמחת יום טוב, ומקדים להסתפק מהו הגדר וגבול ומדריגה דבעינן לקיים מ"ע דשמחת החג, ומביא לזה ראיה מערכין (יא). דאיתא "מנין לעיקר שירה מן התורה וכו' רב מתנא אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, איננה עבודה שבשמחה ובטוב לבב הרי אומר זה שירה, ופירש רש"י אין אדם שר אלא מתוך שמחה וטוב לבב דכתיב הנה עבדי ירונו מטוב לב, ואימא דברי תורה דכתיב דכתיב הנה עבדי ירונו מטוב לב, משמחי לב איקרי טוב לא פקודי ה' ישרים משמחי לב, משמחי לב איקרי טוב לא איקרי, ואימא בכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב, טוב איקרי טוב לבב לא איקרי" ע"ש, הרי מבואר בגמרא שיש ג' מדריגות בשמחה, שמחת בכורים מיקרי שמחה וטוב אבל לא מיקרי לבב, ושמחת תורה משמחי לב אבל לא מיקרי טוב, ובשמחת שירה איכא שמחה וטוב ולבב, ובמצות שירה בתג דהיינו קריאת הלל פירש הרמב"ן בסה"מ (שורש א') שהיא מדאורייתא שנצטוינו בכל מיני שמחות לרבות שירה ומבואר דמצות שמחה בחג היא עד מדריגת שירה דהיינו שמחה וטוב לבב, ומדרייק לשון הרמב"ם בפ"ו דיום טוב (הלכה י"ז) "שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר י"ט חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לבב, וכוונתו שבוה לבד מתקיים מצות שמוח כמ"ש, ולכן מסיק דשמחת התורה

מצות חנוכה

סימן קלב

מהדרין ומהמ"ה בנר חנוכה

נהגו ישראל בימי חנוכה לעסוק בעניני מצות חנוכה, וכן ראוי לכל בן תורה לעיין היטב בימים אלו במצות היום, ובש"ס לא מצינו בזה אלא סוגיא אחת בפ"ב דשבת, אבל באמת יש להעמיק בהלכות חנוכה שיש בהם כמה יסודות וענינים עמוקים, וביארנו כאן הרבה דברים חדשים, והמעיינים ימצאו להוסיף לקח ולפלטל, והוספנו לפעמים גרידו בדבר דרוש ואגדה, ואם מדברינו יתבררו יותר ענינים אלו ויצא דבר הלכה משמי והיה זה שכרי!

בשבת כא: איתא "ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה ואילך בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק אחד מכהן ואילך מוסיף והלך" וכו', והתוס' שם פירשו דמה שמוסיף כל לילה להידור כמנחן הימים, היינו דוקא כשירצא

לשמוח בתורה, עיין היטב ברמב"ם סוף הלכות לולב, שהשמחה בתורה אחר יו"ט והושענא רבא שבקיים מחטא ושפיר תיקנו הקרטונים שמחת תורה בשמיני עצרת דוקא וז"ס. וראה זה דבר סלא ברמב"ם ב"מורה נבוכים" ח"ג (פרק מ"ג) שפירש "אבל צאתנו מסוכות למועד שני ר"ל שמיני חג העצרת

הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו בסוכות אלא בבתיים רחבים" ע"ש, הרי שמפרש דמצות שמחה בשמיני עצרת להשלים שאי אפשר לשמוח כראוי בסוכות שאנו בסוכה ולא בבתיים (ועיין רש"י בסוכה מה. שפירש דשמיני רגל בפני עצמו שאין יושבים בסוכה ע"ש, וקשה הלוא זנו רק שוא"ת, ולפי

הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו בסוכות אלא בבתיים רחבים" ע"ש, הרי שמפרש דמצות שמחה בשמיני עצרת להשלים שאי אפשר לשמוח כראוי בסוכות שאנו בסוכה ולא בבתיים (ועיין רש"י בסוכה מה. שפירש דשמיני רגל בפני עצמו שאין יושבים בסוכה ע"ש, וקשה הלוא זנו רק שוא"ת, ולפי

ילקוט שמעוני תורה פרשת פינחס רמז תשפב

להכותים אתה מרבה להם ימים טובים אוכלין ושותין ופוחזים נכנסין לבתי תרטיאות ולבתי קרקסאות ומכעיסין אותך בדבריהם ובמעשיהם, אבל ישראל אין כן אתה נותן להם ימים טובים הן אוכלין ושותין ושמחים ונכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומרבים בתפלות ומרבין במוספין וקרבין קרבנות, לפיכך צריך הכתוב לומר ביום השמיני, אמר רבי אלכסנדר משל למלך שבאת לו שמחה כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד ואיני מטריח עליך הרבה אלא טול תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר, כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקים בקרבנותיהן של אומות העולם דאמר ר' פינחס כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות שלא יצדה העולם מהן מה טעם תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה בטוחים אנו בתפלה, וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אמר ר' אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי יצחק בך בעשרים ושנים אותיות שכתבת לנו בתורתך ב' תרי"ך עשרים:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

* יודעין במה לשמוח אם ביום או בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בישועתך, בך בתורתך, בך ביראתך⁽¹⁰⁾ [שם]:

(10) ר"ל כי ביום טוב אפשר לשמוח בתענוגות היום, תענוגים גשמיים, וגם בתענוגים רוחניים, בתורה ובמצוות, ואמר, כי פסוק זה שלפנינו מגלה על אותו הפ' שעיקר השמחה בתענוגים רוחניים, ותפס אלה הג' דברים, ישועה, תורה ויראה, מפני דמצינו בהם לשון שמחה, נגילה ונשמחה בישועתו (ישעי' כ"ה), פקודי ה' ישרים משמחי לב, עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. ויתבאר עוד ע"פ מש"כ במק"א לפרש מאמר חז"ל (שבת קי"ח ב') כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, דאין הכונה המענג עצמו את גופו בשבת במאכל ובמשתה, משום דא"כ הול"ל המענג עצמו בשבת, וכעין שאמרו כל האוכל ושותה בתשיעי וכו' (זומא פ"א ב'), וגם התשלומין נחלה בלי מצרים אינה מדה כנגד מדה להמענג עצמו בתענוגים גשמיים, כי הלא מי שממלא כרסו שוב לזרא לו כל המעדינים, משא"כ בתענוגים רוחניים הם בלתי גבול וקצב, וזהו המענג את השבת עצמה בתורה ובמצוות הנפש לכן נותנים לו בשכרו נמדתו, נחלה בלי מצרים, וה"נ הכונה כן שעיקר הגילה והשמחה היא רק בה' שהיא בלתי גבול וערך, וזוהי גם כונת הדרשה הקודמת.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

ויש בדבריו חידוש גדול להלכה ולמעשה, שיש חיוב שמחה של שמחת
 דתו רשמינו עצרת, שאין לנו זמנים בו ע"י שמחת חנוכה, ולא מצאנו
 חידוש זה בדברי הפוסקים, ונבאר בע"ה דלא כדבריו, אלא כל תוכן ענינה
 של שמחת שמיני עצרת היא שמחת התורה.

ג] ונקדים דברי המדרש בילקוט שמעוני פרשת פנחס בסוף רמז תשפב:

אמר רבי אלכסנדר, משל למלך שבאת לו שמחה, כל שבעת ימי המשתה
 היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר
 המלך לבנו, יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים,
 עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד, ואיני מטריח עליך הרבה, אלא טול תרנגול
 אחד וליטרא אחת של בשר, כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקין
 בקרבנותיהן של אומות העולם, דאמר רב פנחס כל אותן שבעים פרים שהיו
 ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות... וכיון שיצאו ימי החג אמר הקב"ה
 לישראל, עכשיו אני ואתם נשמח יחד, ואיני מטריח עליכם הרבה, אלא פר
 אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך, התחילו מקלסין להקב"ה, ואומרים
^{אוצר החכמה} זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו, אמר ר' אבין אין אנו יודעים במה
 לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש 'נגילה ושמחה כך', כך
 בתורתך כך בישועתך, אמר רבי יצחק כך בעשרים ושתים אותיות שכתבת
 לנו בתורתך, ב' תרי כ' עשרים.

ובדברי המדרש אלו מבואר, די' ב' מושגים שונים, שמחה 'ביום',
 ושמחה 'בקב"ה'. וצ"ב מה הוא ענין השמחה ביום, ומה הוא ענין השמחה
 בקב"ה, שנתסקו ישראל אם לשמוח ביום או בקב"ה.

והנה מרהיטת לשון המדרש משמע, דהנדון של ישראל אם לשמוח ביום
 או בקב"ה, הוא נדון מסויים ביום שמיני עצרת, ואין כאן נדון כללי בכל
 שמחת יו"ט, שהרי על מה שאמר הקב"ה לישראל ביום השמיני, 'עכשיו אני
 ואתה נשמח ביחד', נסתפקו ישראל 'אין אנו יודעים במה לשמוח אם ביום
 אם בקב"ה', ומשמע דהוא נידון מסויים כלפי יום שמיני עצרת.

וכן הדברים מפורשים בדברי הגר"ח, שנדפסו בספר קרית ארבע
 ובסטנסיל החדש, שאחר שהביא דברי המדרש אלו, כתב לתמוה וז"ל:

ותמוה, מהו שנשתנה דין השמחה שבשמיני עצרת דאיכא בו ריבוי שמחה
 יתר מבכל חג, מדאמרו ישראל 'זה היום עשה ה' וכו', ועוד מהו שאמרו
 ואין אנו יודעים במה לשמוח אם ביום אם בקב"ה, מה נשתנה דין השמחה

בשמיני עצרת משאר החגים, דמיבעי להסתפק במהות השמחה של יום זה, ולמה למימר שישמח דיוני*.

ודברי המדרש תמוהים מאד, וכמו שכבר תמה הגר"ח, מה הוא טעמא דמלתא, שישתנה דין השמחה בשמיני עצרת משאר ימים טובים, ולמה יש מקום לדון דוקא בשמיני עצרת, אם השמחה היא ביום או בהקב"ה. וגם צ"ב עיקר מושג זה, של שמחה ביום ושמחה בקב"ה, מאי היינו שמחה ביום, ומאי היינו שמחה בקב"ה, ובמה בא לידי ביטוי ענין זה של שמחה ביום ושמחה בקב"ה. ועיין מה שהאריך הגר"ח לבאר דברי המדרש ונבאר באופן אחר.

דן ונראה לפי פשטות הדברים, דבכל יו"ט באמת עיקר מצות השמחה היא שמחת היום, וכדכתיב בקרא 'ושמחת בחגך', דהיינו שהשמחה היא בחג, שהוא שמחה ביום, וענין השמחה ביום הוא משום שעצומו של יום גורם לשמחה, דפסח הוא 'זמן חרותנו', שהוא הזמן שבו יצאו ישראל לחירות עולם, ושבעות הוא 'זמן מתן תורתנו', שהוא יום מתן תורה, וסוכות הוא 'זמן שמחתנו', שהוא שמחת הכפרה והריצוי של יום הכיפורים, וכבר הבאנו לעיל במאמר טז, את דברי הרמח"ל דהארה זו שהיתה ביציאת מצרים בפסח בשבעות ובסוכות, מתעוררת ומתחזקת בכל שנה בזמנים אלו, וקיימת הארה זו בעצומו של היום, דהיום כולל בתוכו הארה זו המתחדשת

* ועיין בספר עמק ברכה שם שכתב: "הנה הא דאין שמחה אלא בכשר ויין ובגדי צבעונין, לאו דמקיים בזה עיקר מצות שמחה, דתיוב דברים אלו אינו משום שהם מעוררים לשמחה, אבל עיקר מצות שמחה היא לשמוח בה', כדאיתא במדרש רבה שה"ש פ"א, 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו' – איני ידוע אם בו ביום או בו בקב"ה, ת"ל נגילה ונשמחה כן" ומכאן להדיא בדבריו, דנקט בהא דמכאן בדברי המדרש, דנגילה ונשמחה כן הוא שמחה בקב"ה, לא אזיל על שמיני עצרת בלבד, אלא על כל המועדים. ויש קצת משמעות בדבריו, בדברי רבנו יונה בכרכות ריש פרק אין עומדין: "ודומה לזה מה שאמרו במדרש 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו', הוי אומר בה', כלומר אע"פ שזה היום הוא יו"ט ונעשה לנו בו ניסים ונפלאות ואנו שמחים בהם, אפ"ה עיקר השמחה אינה בעבור יו"ט, אלא בעבור ה' לפרסם את כל הגדולות ואת כל הנוראות שהוא עושה עמנו" ומשמע מדבריו דס"ל, דדברי המדרש אזלי על כל יו"ט, ולא על שמיני עצרת בלבד. אמנם כבר נתבאר דהיטת לשון המדרש בילקוט שמעוני הוא כדברי הגר"ח, דדברי המדרש אזלי על שמיני עצרת בלבד, אמנם כלשון המדרש בשיר השירים שהביא העמק ברכה. לא נזכר באמת דדרשה זו שייכא לשמיני עצרת בדוקא.

בכל שנה, ולפיכך תוכן ענינה של השמחה הוא שמחה ביום, שהיא שמחה
 רהירה השוירה לאותו היום, אמנם יום שמיני נכרת לא נקבע על מאהדע
 השייך לאותו היום, וכל עיקר תכנו של יום זה, הוא הקריאה של 'אני ואתם
 נשמח יחד', שבאה מתוך ביטוי האהבה של 'קשה עלי פרידתכם', ולפיכך
 נסתפקו ישראל ביום זה, אם הוא כשאר ימים טובים שנקבע עצומו של יום
 לתוכן השמחה, או שמא כיון שכל ענינו של יום זה הוא לומר 'אני ואתם
 נשמח ביחד', אפשר דגם חלוק תוכן השמחה של יום שמיני עצרת משאר
 ימים טובים, והוא שמחה מיוחדת לשמוח בקב"ה, וכזה יתקיים 'אני ואתם
 נשמח ביחד'.

ועל ספק זה שנסתפקו ישראל בשמיני עצרת, אם לשמוח ביום או בקב"ה,
 באה תשובתו של שלמה המלך בשיה"ש 'נגילה ונשמחה בכך' בישועתך
 בכ בתורתך, והיינו דלמדו מדברי שלמה המלך, דבאמת חלוקה היא שמחת
 שמיני עצרת משאר המועדות, וכיון שתוכן ענינה של השמחה היא לומר
 'אני ואתם נשמח יחד', גם תוכן ענינה של השמחה היא שמחה בקב"ה, וזה
 שבא שלמה ופירש, דהשמחה בשמיני עצרת היא בבחינת 'נגילה ונשמחה
 בכך', דהיינו, 'בכ בישועתך, בכ בתורתך, בכ בעשרים ושתים אותיות שכתבת
 לנו בתורתך'.

והא דבאה השמחה בקב"ה בבחינת 'בכ בתורתך, בכ בעשרים ושתים
 אותיות שכתבת לנו בתורתך', נראה לבאר, דכבר ידועים דברי הזוה"ק
 שהובאו בספר נפש החיים שער א פרק טז, ד'קב"ה ואורייתא וישראל חד
 הוא, ונמצא דהתורה היא המחברת ומקשרת בין ישראל לה' יתברך, ולפיכך
 אין כל היכי תימצי לשמחה בקב"ה אלא מתוך שמחת התורה, דבעצמו לית
 מחשבה תפיסא ביה, דכל הקשר בין כנסת ישראל לקב"ה הוא ע"י התורה,
 שהיא המאחדת בין ישראל וקב"ה, ונמצא דשמחה בקב"ה היא שמחת
 התורה, דע"י התורה שמחים ישראל עם הקב"ה, שרק ע"י התורה יש להם
 דביקות וחיבור לה' יתברך, ושמחת התורה היא שמחת הקב"ה, ולפיכך
 שמחת שמיני עצרת שהיא שמחה בקב"ה, כל תוכן ענינה הוא 'בכ בתורתך,
 בכ בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורתך'.

ה] ועפ"י דברים אלו, מיושבת היטב קושית הלבוש, למה נקבע יום סיום
 התורה והתחלת התורה בשמיני עצרת, ואין מקום לקושיית האחרונים
 דאין מערבין שמחת החג בשמחת התורה, שהרי ביום שמיני עצרת כל
 ענינה של השמחה היא שמחה התורה. שהרי עניו השמחה הוא שמחה

בקב"ה, ואין מקום לשמוח בקב"ה אלא מתוך שמחת התורה, ולפיכך שמחת החורה היא שמחת יום שמיני עצרת, דבשמחה זו אנו שמחים בקב"ה בבחינת 'בך בישועתך בך בתורתך', ומתקיים בנו 'אני ואתם נשמח יחד'. ולפי"ז אין מקום לחידושו של בעל העמק ברכה, דאותם ששמחים בתורה ושוכחים משמחת החג אינם מקיימים שמחת החג, דאדרבא ביום שמיני עצרת זה עצם חובת השמחה לשמוח בתורה, בבחינת 'בך בתורתך, בך בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורתך', שהרי תוכן ענינה של השמחה הוא לשמוח בקב"ה, וזה מתקיים בשמחת התורה.

ומה שהביא הגאון בעל עמק ברכה דמדברי הגמ' בערכין מבואר, דשמחת התורה היא בדרגה יותר נמוכה משמחת יו"ט, דכתיב 'פקודי ה' ישירים משמחי לב', משמחי לב איקרי טוב לא איקרי, לכאורה אין לו ענין לכאן כלל, דהתם לא מיירי בשמחה ששמחים עם התורה, כדוגמת שמחת דוד המלך ע"ה, שהיה מפזז ומכרכר בכל עוז, אלא מיירי בשמחה שיש בלימוד התורה עצמה, דבזה מיירי קרא ד'פקודי ה' ישירים משמחי לב', דדברי התורה הם משמחי לב, ושמחת התורה ביום שמיני עצרת אינה השמחה של דברי התורה, אלא השמחה בקב"ה שהיא ע"י השמחה בתורה, שמאחדת את ישראל עם הקב"ה בבחינת 'בך בתורתך'.

ידו
לעל
לד
ל
ל
ל

ו] והענין המבואר דשמחת התורה הוא מעיקר ענינה של שמחת חג שמיני עצרת, מבואר בדברי הזוה"ק שהובאו בספר יסוד ושורש העבודה:

המנהג בארץ ישראל לעשות שמחת תורה ביום שמיני עצרת, ונוהגים בשמחתה בהקפות עם ספרי תורות ובשירות ותשבחות, ורוקדים לפני הספר תורה כמו שאנחנו נוהגים ביום המחרת, ושמחת תורה ביום שמיני עצרת מבואר בזוה"ק פ' פנחס וז"ל: וביום השמיני עצרת פר אחד איל אחד, הא אוקמיה מארי מתניתין למלכא דזמין אושפיזין... ונוהגין לעבד ישראל עמה חדוא, ואתקריאת שמחת תורה, ומעטרין לס"ת בכתר דיליה, רמז ספר תורה לתפארת שכינתא עטרת תפארת, עכ"ל. וז"ל בתיקונים תקון נא נו, ב: ושכינתא תתאה איהי סוכה כ"ו ה"ס... ואייה חופה דיליה אתקריאת שמיני חג עצרת, בההוא זמנא בשמחת תורה שווין עטרה בריש כל צדיקא לעילא".
ובדברי הזוה"ק שהביא היסוד ושורש העבודה, אין נזכר כלל ענין סיום התורה, אלא מבואר דביום שמיני עצרת עושין שמחת התורה, ומבואר להדיא דשמחת התורה היא מעצמו של יום שמיני עצרת.

וגם מצאנו ענין זה בספר תורת המנחה לרבי יעקב סקילי תלמיד הרשב"א, דרשב"א פ"א:

ועל כן נהגו ישראל בכל מקומות מושבותיהם לעשות שמחת התורה ביום חג שמיני עצרת, כי אין לנו עצרת בשמיני ולא רגל בשמיני כי אם זה. וזה מבואר עפ"י הדברים המבוארים בדברי המדרש, דתוכן השמחה של יום שמיני עצרת, הוא במהלך של 'בך בתורתך' וזה שמחת תורה*.

וגם מצאנו ענין זה בספורנו ויקרא כג, לו: עצרת הוא - שזה היום אחר חג הסכות, אשר בו שלמו כל שמחות הרגלים הוא קודש להיות יום עצרת, שיעצרו במקומות הקודש, ותהיה שמחתו שמחה של תורה ומעשים טובים, כאמרו 'ישמח ישראל בעושיו'. ומפורש דשמחתו של היום היא שמחת התורה.

[ז] ועיין ברמ"א או"ח סימן תרס"ח סעי' א: ואנו נוהגים שאין אומרים חג בשמיני עצרת, דלא מצינו בשום מקום שנקרא חג, אלא אומרים יום שמיני עצרת.

ולא נתבאר בדבריו תוכן ענין זה, במה נשתנה שמיני עצרת משאר ימים טובים, שלא נקרא בשם 'חג'. ועפ"י הדברים המבוארים, יש לנו קצת הבנה בענין זה, דרך שאר ימים טובים שיש תוכן לעצמו של יום, הם הנקראים 'חג', ובהם צייתה התורה 'ושמחת בחגך', אבל שמיני עצרת, שאין תוכן השמחה והיו"ט מצד עצמו של יום, וענין שמחת היום הוא לשמוח בקב"ה, כיון שקשה עליו הפרידה, והוא יום מיוחד שבו 'אני ואתם נשמח יחד', לכן אין היום נקרא 'חג', דאין תוכן שמחת היום מתוך מהותו של היום עצמו, אלא הוא יום של שמחה בקב"ה.

* והנה בחור"ל אין נוהג שמחת תורה אלא ביו"ט שני, אמנם יעויין ביסוד ושורש העבודה שם שכתב: "ומי שיש לאל ידו לעשות מנהג ותקון זה בבהכ"נ שלו... ראוי וישר לו לתקן לעשות ב' ימים שמחה וחדוה לתורתנו הקדושה והתמימה יום שמיני ותשיעי".

שלוש דרגות בשמחה

1. במסכת ערכין דף י"א מצינו שלוש דרגות בשמחה:
 - (א) שמחת הבאת ביכורים: שמחה + טוב (בלי לב)
 - (ב) שמחת תורה: "משמחי לבי" – שמחה + לב (בלי טוב)
 - (ג) שמחת הרגל שבה יש שירה – שמחה + טוב + לב.
 מה פשר הדברים הללו?

2. ואולי ניתן לומר כי יש שלוש סוגי שמחה:
 - (א) שמחה - עונג פיסי, שמרחיב את הדעת ומרנין את הנפש) - בגדים צבעוניים, בשר ויין.
 - (ב) טוב - סיפוק של הגשמה עצמית. שמחה רוחנית.
 - (ג) לבב - שמחה **הצופה פני עתיד**.
 דוגמא: אדם טס לחו"ל בדחיפות במחלקת תיירים של טיסת צ'ארטר – כדי לאסוף זכיה בלוטו האמריקאי. הוא שמח על העתיד! לעומת זאת, אדם עשיר טס במטוס פרטי או במחלקה ראשונה – ללוויה, עונג יש לו – אבל האם הוא טוב לבב? ברור שלא.

3. ביכורים = שמחה כי יש עונג פיסי של ליקוט פרי; תורה = לבב, כי שי סיפוק רוחני של הגשמה עצמית. חג = שירה, השמחה צופה עתיד:
 - (1) פסח - חרות כשיוצאים ממצרים. המצב לא משהו (מדבר ואין צידה לדרך) אבל יש שמחה מסוג 3 הצופה פני עתיד.
 - (2) שבועות - מתן תורה. המשימה רק הוטלה. צריך ללמוד את התורה. אבל יש שמחה מסוג 3 הצופה פני עתיד.
 - (3) סוכות - ריצוי החטא וחזרת ענני כבוד. הגר"א. "ראשון לחשבון עוונות". העבר נמחק וצופים באהבה פני עתיד - שמחה מסוג 3.

4. זמן שמחתנו – רבי לוי יצחק מברדיטשב – יש גם שמחה על העבר, כי זדונות נעשו כזכויות.

5. שמיני עצרת – נשמחה בך – שמחה רוחנית בכך שה' רוצה להיות עימנו – מהות הקשר תורה. יש שמחה על העתיד, שכן נרקמו יחסי אהבה עם ה', ומה עם העבר? איזה סיפוק יהיה בכך? יש גם לבב שכן זו **שמחת תורה** - שמחה על גמרה של תורה, שיש בה גם סיפוק על העבר.

קרבנות, שחרית היא כנגד תמיד של שחר ומנחה לתמיד של בין הערבים. אם כן למה נתיחד שם מנחה לתפלה זו. - אמנם לפי הנ"ל יתפרש. שהרי מנחה היא הפרשה היחידה דקרבנות המתחילה ב"נפש כי תקריב"⁹ והיינו ששם מתפרש להדיא המהלך של קרבנות, שבאים במקום נפש האדם וכתמורתה. ולכן דוקא אותה התפלה שנתקנה על ידי יצחק קרויה היא תפלה מנחה להורות על יסוד הנ"ל היוצא מפרשת מנחה - נפש כי תקריב, כאילו הקריב נפשו, אפרו של יצחק צבור על המזבח.

ליל שלישי

מאמר

מה

א. "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"¹⁰.

ב. כבר התבאר אצלנו¹¹ כמה פעמים ההבדל בין שני סוגי שמחה: זו של "עבדו את השם בשמחה"¹² וזו של "שמחו צדיקים בהשם"¹³, ששניהם הם מקור של אידישע שמחות. "און לאמיר טאקע דא פארטייטשן אלע סארטן אידישע שמחות" (ובאמת - הבה נבוא נפרש כאן כל סוגי אידישע שמחות).

ג. א) "עבדו את השם בשמחה" - כלומר, יש כאן עבודה או מצוה המתקיימת בשמחה, אולם אפילו בלי השמחה, היתה מתקיימת מצוה, רק שעכשיו נעשה מתוך שמחה. ב) "שמחו צדיקים בהשם" - יש כאן עבודה של שמחה, העבודה היא השמחה עצמה, ובלעדי

9. ויקרא ב, א

10. סוכה נא

11. עיין לעיל מאמר יב, אות ב

12. תהלים ק, ב

13. שם צז, יב

השמחה, אין כאן עבודה כל עיקר. למשל - שמחה יסודית של "שלא עשני גוי", הלא היותי בן-ישראל הוא מצב נתון, ולא פרי נבדתי אני. ו"שמחו צדיקים" במצב זה. כך בכל מיני שמחות על ועלות רוחניות, לעילא ולעילא עד אין סוף, הן הנכנסות בסוג השני ה של שמחה. לשם הבלטת ההבדל ביניהם, הנו מנסחים משפט לומר: "ב"עבדו את השם בשמחה", השמחה היא בעבודה, ואילו ב"שמחו צדיקים בהשם" העבודה היא השמחה.

ד. ה"שמחה יתירה"¹⁴ של שמחת בית השואבה מיוחדת היא במינה, והיא באמת סוג שלישי, שהיא יתירה על שני הסוגים הקודמים. הבה נפרש בברירות את היתרון הזה שהיה מופיע בשעה שחסידיים ואנשי מעשה היו מרקדין בשמחת בית השואבה.

ה. נבאר קודם מן אחד של הנהגת "צדיק ורע לו", שפרעים מצדיק על חטאיו בעולם הזה, ולרשע ההנהגה היא בהפך ולמה יהיה כך שלצדיקים ישולם בעולם הזה, ולרשע בעולם הבא? כלל הנהגתו ית' הוא להעמיד ולקיים את מהלך הבחירה של האדם, אשר אחד מצרכי הבחירה הוא שיהא מקום להאדם לטעור. ובאם שהיה עונשו מתגלה מיד כתוצאה ממעשיו, היה מתמעט "מקום לטעות". ולכן בכל מקרה של חטא יש חשבון שרק הוא י' יכול לשער כמה מהעונש יגיע לאדם מיד כתוצאה ממעשיו, שיא יגרע ויתמעט ה"מקום לטעות" הזה, וכמה צריך להעלים מהעונש באותה שעה.

ו. כאן הוא הפך הזה בענין צדיק ורע לו. יתכן שיהיה רע לצדיק דוקא משום היותו צדיק, ואילו היה בינוני לא היה מגיע לו רע הזה בשעתו. והמהלך הוא על פי מה שמצינו בצד הרע הכבדת ל' פרעה, היינו סילוק או מיעוט כוח הבחירה כתוצאה ועונש על חטאים שעשה¹⁵. זה הכלל: כל שההכבדה היא תוצאה ממעשיו הוא - הריהו נחשב אחראי גם למעשיו שעושה מתוך הכבדה זו, ונענש עליהם.

14. רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ב

15. רמב"ם, הל' תשובה פ"ו ה"ג

שמחות הסותרות זו את זו, או שמחה נשואין צגג שכם שחי שמחות הסותרות זו את זו, משא"כ בשמחה עם הנשואין שהוא עיקר השמחה, כרי כל אחת מבין יש לה שמחה נפשי עננה, וגם משום שמחה וידיה, הוא עם שמחה היא שמחה חסון, ולכן מותר לישא שחי נשים כאחת ביום אחד, אלא שיש צדד משום אין מערבין שמחה בשמחה, מכ שחייב לשמוח עם כל אחת מוכן בצדד ימים, וזה הוי כשחי שמחות הסותרות זו את זו, משא"כ כחז הרמב"ם שצריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה, משום שאין מערבין שמחה בשמחה.

ג

והנה צ"ע אור"ח סי' תרל"ו סעי' ה', מותר לישא אשה צפורים. וצמ"ח ס"ק י"ח, מותר לישא דבגה כחייב ושמחה בחגך ולא באשתך, ולא צפורים וכו', אלא אוי קשוא הוא קשוא דהא קי"ל דאין מערבין שמחה בשמחה, כמש"כ ריש סי' תקמ"ו, וילפון לה מקרא, אי"כ האין מותר לערב שמחה הנשואין בשמחת פורים, וי"ל דמשא"כ סיים הרשב"א ודברים אלו מדרבנן הם והולכין להקל, כלומר דלמ"ד אין מערבין באחת אסור, אבל כיון דלאידך שרי הולכין להקל. וא"כ לפי מש"כ ריש סי' תקמ"ו דקיי"ל כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה, גם הכא אסור, לכן נראה לי שיעשה כחופה ביום י"ג כ"ל, ע"כ.

אכן דבריו משה שם על העור סי' תרל"ו סק"כ כחז וי"ל, כי לא שייך עירוב שמחה בשמחה צפורים, דהא נגזי רגלים אמרינן עטמא צפ"ק דמוע"ק, דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך, וצפורים לא כתיב רק משחה ושמחה, ובכל מאי דמשחה סגי ליה וכו', עיי"ש.

וגראה צביאור דבריו, דבגה כתיב ושמחה בחגך, כיינו שהחייב הוא לשמוח בגה עצמו, והוא לריך נדפח צמה הוא שמה, כלומר שצכל חג הוא שמה מפני חג המיוחד בו, ומש"כ כחז הרמב"ם צפ"ו מה' יו"ט סי"ב שצשכרות הוא לא מקיים מצוה שמחה וי"ט, וזיינו משום שאינו יודע צמה הוא שמה. משא"כ צפורים עיקר החיוב הוא עד שישתכר, כמש"כ הרמב"ם צפ"ב מה' מגילת בע"ו, ושוחה וין עד שישתכר וירדס צשכרותו, והיינו משום דצפורים כתיב ימי משחה ושמחה, כלומר שהיום יכיה יום שמחה, ואין כל חילוק בדבר צמה הוא שמה, אלא עיקר מצוהו הוא שהיום יכיה יום של שמחה, ולכן גם כשהוא משתכר ואינו יודע צמה הוא שמה הוא מקיים מצוה שמחה של פורים.

מעתה נראה דרק בגה שייך לומר שאין מערבין שמחה בשמחה, שברי צשמחה הנשואין הוא משכח את שמחה החג, כמש"כ הרמב"ם צפ"ז מה' יו"ט בע"ו הבי"ל, ואין נשואין נשים במועד, כדי שלא תשכחה שמחה החג צשמחה הנשואין. אבל צפורים לא איכפת לן מה שהוא משכח את שמחת פורים, שברי אין חיוב כלל לשמוח מפני שהיום הוא פורים, אלא עיקר מצוהו הוא שיהיה יום שמחה, אי"כ גם כשהוא שמה צשמחה הנשואין הוא מקיים מצוה שמחה של פורים. וזהו דכחז דבריו משה הבי"ל וצפורים

ונמצא שמחה שני עטמים אין נשואין נשים במועד, הוא משום דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך, והוא מה"ח צפ"ז מה' יו"ט הוא כדי שלא תשכחה שמחה החג צשמחה הנשואין, וזה נאמר רק על עם הנשואין שאסור במועד, ולא על סעודה הנשואין, ועוד משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וזה נאמר גם על סעודה הנשואין אפי"פ שנשא צערב הרגל, וזה אלא שהוא רק מדרבנן, משום שכל דין אין מערבין שמחה בשמחה מקרא מלא שצדד זאת הוא רק מדרבנן, ויש צדד נפי"מ שמהאוי עטמא שאין מערבין שמחה בשמחה, בנושא אשה במועד, גם לא ילא ידי חובה שמחה של נשואין, כיון שמערב צשמחה הנשואין גם שמחה החג, והוא חייב לשמוח עמה שצעה ימים לאחר המועד.

ואשר פ"כ כחז הרמב"ם צ"כ אישות הבי"ל, ואפילו צהולו של מועד אין נשואין נשים כמו צביאורנו, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שצדד זאת וגו'. היינו דהא שאין נשואין נשים במועד וזהו מעיקר הדין מה"ח מקרא ושמחה בחגך ולא באשתך, אלא שכוסוף הרמב"ם עוד טעם לפי שאין מערבין שמחה בשמחה אפי"פ שהוא רק מדרבנן, משום שיש צדד נפי"מ צ"כ אישות, שאינו יולא גם ידי חובה שמחה נשואין במועד, והוא חייב לשמוח עמה לאחר המועד שצעה ימים.

והנה כחז הרמב"ם צפ"ו מה' אישות הבי"ל, וי לא לחדס לישא נשים רבות כאחת ביום אחד וכו', אבל לשמחה לריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה וכו', ואין מערבין שמחה בשמחה, ולכאורה משמע מדברי הרמב"ם שאפילו לכחילה מותר לו לישא שחי נשים כאחת ביום אחד, (ולא כמש"כ הש"מ כחצוה ז' ע"ה הבי"ל צ"כ הרמב"ם, שאסור לישא שחי נשים כאחד משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וי"ל דהא דכחז הרמב"ם יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחת, היינו שמעיקר דין הנשואין מותר לישא נשים רבות כאחת, אלא שאסור משום שאין מערבין שמחה בשמחה, וי"ט.) ואפי"פ שאין מערבין שמחה בשמחה, מ"מ מותר לישא שחי נשים כאחת, כיון שיכול לדחות את השמחה של אחת מוכן לאחר שיגמור לשמוח עם הראשונה, ונמצא שלא מערב שמחה בשמחה, ועיי' צית מותר אפי"פ סי' ס"ב סעי' צ' שהעיר צזה, עיי"ש.

אולם צבי"ד שם כחז הרמב"ם, שאין נשואין נשים במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, ואפי"פ שיכול לדחות את שמחה הנשואין לאחר המועד הבי"ל, מ"מ יש איסור לשאת אשה במועד, שברי את שמחה החג אינו יכול לדחות, והוא מערב את עם שמחה הנשואין שהוא עיקר שמחה, שברי על זה נאמר ושמחת בחגך ולא באשתך כ"ל, בשמחה החג. ואין לומר שגם בנושא שחי נשים כאחת, כרי מערב שמחה עם הנשואין של שחיכה כאחת, ושוב אין מערבין שמחה בשמחה. ונראה פשוט שלא אמרינן אין מערבין שמחה בשמחה, אלא בשחי שמחות הסותרות זו את זו, כגון בנושא שחי נשים כאחת, שחייב לשמוח עם כל אחת מבין, ואם ישמח עם שחיכה כאחת כרי הוא מערב שמחה של אחת עם השנייה, שברי צשעה שמשמח את אחת, שוב אינו משמח את השנייה, וברי זה שחי

בחדך ולא באשתך, כיון דצפורים אינו צריך לדעת
 ממה הוא שמה, רק העיקר הוא שיהיה בשמחה
 במלכ של עד ללא ידע וכו'. (ועיי"ש בדרכי משה
 סק"ה).

מיהו יש לעיין לפי מש"כ התוס' (ד"ה לפי)
 דאין מערבין שמחה בשמחה מטעם דאין
 עושין מנוות חבילות חבילות⁴², דלפי"ז אכתי
 ל"ע דהא סו"ס יש בזה משום אין עושין מנוות
 חבילות חבילות.

תוד"ה מפני, וסתמא דמלתא יש לו בנים.
 עיין בטל חיים שהקשה דאי טעמא
 דמחזיר גרושתו משום דמסתמא יש לו בנים,
 א"כ מ"ט דוקא מחזיר גרושתו, הרי מאותו
 הטעם אפילו היכא שנושא אשה חדשה, כל שיש
 לו בנים דליכא טעם דפרייה ורביה שרי. אבל
 נראה דסתם אלמן או גרוש אין זה צדוקא שיש
 לו בנים, משא"כ מחזיר גרושתו סתמא דמלתא
 שהוא חוזר וכוונסה הוא מפני שמרחם על הבנים
 שיש לו ממנה, וא"כ סתמא יש לו בנים.

סעודת ברית ופדיון הבן בחול המועד
 באה"ד, וסעודת ברית מילה מותר לעשות
 בחול המועד וכו'. עיין במג"א (סי'
 חקס"ח סק"י) דסובר שאף מילה שלא בזמנה
 מותר לעשותה בחול המועד, משום דכל שעמא
 ושעתא זמנה הוא דאסור לעמוד ערל, אולם
 פדיון הבן שלא בזמנו לא יעשנו בחול המועד
 כיון שיכול לדחות לעוד ימים אחדים דהרי בלא"ה

צוה"מ מדרבנן, וא"כ ספיר אפשר לפרש דברי
 התוס' הכח כפשוטו.

אין מערבין שמחה בשמחה

גמ', לפי שאין מערבין. עיין ברש"י שכתב
 דזעינן לשמחה בשמחה המועד לחודיה,
 משמע מדבריו דגם להטעם שאין מערבין שמחה
 בשמחה החשש הוא ששמחת הנשואין מפריע
 לשמחת החג, ולא ששמחת החג מפריע לשמחת
 הנשואין.

תוד"ה לפי, ובירושלמי דריש מדכתוב מלא
 שבוע זאת. נראה כוונתם דמהצבלי
 משמע שאין מערבין שמחה בשמחה זה מגזירת
 הכתוב, אולם בירושלמי משמע דזה רק אסתמא,
 שהרי אין ללמוד הלכה מלצן או מקודם מתן
 תורה⁴¹, ולא דמי לחשב הנערה אמתו ימים או
 עשור דילפינן מינה בכחוצות (נ"ז ע"ב) דנוחטין
 לבתולה שנים עשר חדש אע"פ דמלצן הוא או
 קודם מתן תורה, משום דהוא רק מנהג דרך
 ארץ.

נישואין בפורים

עיין בשו"ע (או"ח סי' תרל"ו סי' ת"י) דפסק
 שמותר לישא אשה צפורים, ותמה ע"ז
 המג"א (סק"ק י"ח) דהא קיי"ל דאין נושאין נשים
 במועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ולכן
 פסק לאסור. ובמקו"א כתבתי ליישב, דהכא לא
 שייך הא דאין מערבין שמחה בשמחה, וכן ושמחה

הוא משום דבאיסורים דרבנן יש כמה לדדי היתר, וכמו שהחירו שם בגמ' בכחוצות במקום צער או במקום הפסד, וז"ע.
 41. אי"ה, עיין רמב"ן על החורה (בגלגלים כ"ט כ"א) דמבואר שצוה נחלקו תלמוד דין והירושלמי.
 42. אי"ה, עיין שדי חמד (ח"א מערכת א' כללים ז"ה) שהביא מספר גזע ישי שכן פירש בחוס' דאין מערבין שמחה
 בשמחה משום דעושה מנוות השמחה חבילות חבילות, אולם השדי חמד דחה דבריו דכוונת התוס' רק לדמות את טעם
 האיסור, ולא דשייך בזה אין עושין מנוות חבילות חבילות, ולפי"ז אין מכאן סתירה למירוך רבינו ז"ל.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת נצבים

והנה במאמר הראשון בראשית לא כתיב ביה ויאמר שהוא נגד מדת כתר עליון שכל הנעלם מכל רעיון ולית מחשבה תפיסא ביה. ותחילת ההתגלות הוא מאמר יהי אור שהוא כנגד חכמה שכבר יש בו התחלת התגלות ותפיסת המחשבה והוא כנגד אות י' שהוא בחינת מחשבה ותגו מרמז לכתר עליון כידוע. וזה בחינת אור הראשון שנגזר לצדיקים. וזה שאומרים נהוריה ישרי בה שהוא אור הראשון שעל זה מרמז בתיקוני זוהר ואתון בשמחה איהו מחשבה ישרי בה. ובספר הבהיר (סימן ק"ס) לקח שביעי ושם להם במקומו והשאר גנזו לצדיקים וכו'. ובשבת שיש בו מעט התגלות מאור הראשון הוא בבחינת כי בשמחה תצאו כי כשזוכין להתגלות מאור הראשון שיופיע בלב ממדת החכמה ממילא זוכין לישר הלב וכתוב (תהלים צ"ז, י"א) ולישרי לב שמחה ובסוף פרק א' דתענית (ט"ו א) ישרים לשמחה. וזה שאמרו (ספרי בהעלותך י"ט) וביום שמחתכם אלו השבתות שאף שלא נצטוו בשבת על שמחה רק ישראל בעצמו משיג בשבת השמחה כמו שאומרים ישמחו במלכותך. וזה שאמר כי בשמחה תצאו בשמחה אותיות מחשבה שהוא חכמה מוחא והתגלות מאור הראשון שיש בשבת ועל זה אומרים נהוריה ישרי בה.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**